

USHTRIA

Viti i 77-të i botimit Nr. 6 (827861)

Botim Qendror i Ministrisë së Mbrojtjes

E premte, 9 shkurt 2024

Ministri Peleshi: Siguria dhe qëndrueshmëria jonë kombëtare, është mënyra se si ne përcaktojmë pjesëmarrjen dhe kontributin tonë

Gjeneralmajor Arben Kingji priti në takim përfaqësuesit e Departamentit Amerikan të Shtetit

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të FARSH-së, gjeneralmajor Arben Kingji, zhvilloi një takim me përfaqësuesit të Zyrës Globale të Reformës së Mbrojtjes të Departamentit Amerikan të Shtetit, në kuadër të reformave dhe ndryshimeve në Forcat e Armatosura të Republikës së Shqipërisë.

Synimi i këtij bashkëpunimi është këshillimi dhe asistenca në procesin e rekrutimit të FARSH-së, ku është vendosur posaçërisht një këshilltar amerikan pranë Qendrës së Personel Rekrutimit (QPR) dhe Drejtorisë së Burimeve Njerëzore në Ministrinë e Mbrojtjes dhe Drejtoria e Personelit në Shtabin e Përgjithshëm (J-1), të cilët do të ndjekin procesin e ecurisë së reformave dhe

ndryshimeve që po bëhen në këtë drejtim, po ashtu dhe për të dhënë ekspertizën dhe këshillimin e tyre për rritjen e shifrave të rekrutimit në Forcat e Armatosura.

Gjeneralmajor Arben Kingji shprehu mirënjohje dhe falënderim për mbështetjen e gjithanshme të dhënë nga SHBA-të, për rritjen e mëtejshme të kapaciteteve dhe aftësive operacionale dhe profesionale të FARSH-së, si dhe vlerësoi rolin dhe profesionalizmin e këshilltarëve të tjerë të DASH të atashuar pranë zyrave tona, të cilët deri më tani kanë dhënë ekspertizën më të mirë të mundshme në hartimin e rregullores dhe praktikave konform standardeve të NATO-s.

Gjeneralmajor Ilir Xhebexhia priti në një vizitë kortezie të ngarkuarin me punë në Ambasadën e SHBA-së në Tiranë, David Wisner

Në kuadër të bashkëpunimit midis Forcave të Armatosura të Shqipërisë dhe Forcave të Armatosura të Shteteve të Bashkuara të Amerikës, në ambientet e Forcës Tokësore zhvilloi një vizitë zëvendëshefi i misionit dhe i ngarkuari me punë në Ambasadën e SHBA-së në Tiranë, David Wisner.

Ai në këtë vizitë takoi ekipin e SFAB (Security Force Assistance Brigade), i cili prej 6 muajsh po asiston në trajnimin dhe stërvitjen e efektivave të Forcës Tokësore, me fokus kryesor efektivat e Grup Batalionit të Lehtë të Këmbëorisë.

Më tej, ai u prit në takimi nga komandanti i Forcës Tokësore, gjeneralmajor Ilir Xhebexhia. Në takim u diskutua mbi bashkëpunimin e shkëlqyer midis dy vendeve dhe dy forcave tona të Armatosura. Komandanti e falënderoi mikun amerikan për kontributin e vazhdueshëm që forcat ushtarake amerikane japin për ngritjen e kapaciteteve operacionale të Forcave të Armatosura shqiptare dhe atyre të Forcës Tokësore në veçanti. Ky kontribut përfshin trajnimin, stërvitjen si dhe modernizimin me mjete e pajisje ushtarake. Më tej, gjeneralmajor Xhebexhia u ndal në punën e palodhur që ekipi i SFAB-it ka bërë në trajnimin e efektivave të FT-së, për ngritjen e nivelit teorik dhe praktik të tyre në përdorimin e armatimit modern me të cilin janë pajisur

këto trupa.

Nga ana e tij z. Wisner falënderoi komandantin e FT-së për leadershipin dhe bashkëpunimin me SHBA-të. Ai theksoi se ekipi i SFAB përbën 10-21% të të gjithë prezencës amerikane në Shqipëri dhe vlerësoi bashkëpunimin midis Forcës Tokësore dhe ekipit të SFAB në drejtim të rritjes së kapaciteteve, ndërveprueshmërisë dhe efektivitetit të efektivave shqiptare në çdo mision që do t'u ngarkohet në përbërje të NATO-s. Ai theksoi se ky bashkëpunim do të vazhdojë dhe në të ardhmen.

Vizita e të ngarkuarit me punë në Ambasadën e SHBA-së në Tiranë, në komandën e Forcës Tokësore është një tregues i qartë i angazhimit të Shteteve të Bashkuara të Amerikës në mbështetjen e vendit tonë dhe FA-së së Shqipërisë për rritjen e konsolidimin e kapaciteteve të saj ushtarake.

Efektivat e Regjimentit të Këmbëorisë së Jugut dhe të Batalionit Komando marrin pjesë në stërvitjen shumëkombëshe KFOR - 33

90 efektivë të Regjimentit të Këmbëorisë së Jugut dhe të Batalionit Komando të Forcës Tokësore, po kryejnë stërvitjen KFOR - 33, në Hohenfels, Gjermani.

Kjo është një stërvitje shumëkombëshe, e cila realizohet për të përgatitur efektivat tona për dislokimin e tyre në Komandën Rajonale të Kosovës Lindore.

Kjo është një stërvitje shumëkombëshe, e cila realizohet për të përgatitur efektivat tona për dislokimin e tyre në Komandën Rajonale të Kosovës Lindore.

Sipas një skenari të mirë përgatitur dhe në kushte sa më reale me ato të terrenit ku ata do të veprojnë, efektivat tanë po stërviten për të rritur aftësitë e tyre në drejtim të menaxhimit të turmave, patrullimit në zona konflikti si dhe "Checkpoint" në rrugëkalimet e zonës së tyre të veprimit. Stërvitja do vazhdojë deri më 16 shkurt 2024.

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi diskutoi në një takim konsultativ për çështje të sigurisë kombëtare me grupe interesi: ushtarakë me grada madhore, drejtues të shoqatave të ushtarakëve në rezervë, përfaqësues të Ministrisë së Mbrojtjes e Shtabit të Përgjithshëm të Forcave të Armatosura, ekspertë të fushës së Sigurisë dhe Strategjisë nga Akademia e FA-së dhe nga Kolegji i Mbrojtjes dhe i Sigurisë.

Në fokus të diskutimeve ishte rishikimi i dokumenteve strategjike të Sigurisë dhe Mbrojtjes, përgatitja e kapaciteteve përballë sfidave të kohës, në përputhje edhe me kërkesat e Aleancës së NATO-s.

Gjatë fjalës së tij, ministri Peleshi evidentoi disa faktorë që kanë shtuar nevojën për rishikimin e Strategjisë Kombëtare të Sigurisë, duke nisur nga kërcënimi që agresioni rus në Ukrainë paraqet për zonën euroatlantike, terrorizmi dhe ekstremizmi i dhunshëm, konfliktet hibride dhe sulmet kibernetike, etj.

Gjithashtu ministri Peleshi u shpreh se, gjatë vitit 2024 Buxheti i Mbrojtjes është në nivelin 2% të PBB, sipas kërkesave të NATO-s; e krahasuar me vitin 2023 është rritur rreth 22%. Si arritje të vitit të kaluar ministri i Mbrojtjes përmendi zhvillimin e kapaciteteve të Mbrojtjes Kibernetike, kompletimin me dy helikopterët e parë “Black Hawk”, rritjen e kapaciteteve operacionale të FA-së, ngritjen e Qendrës së Inovacionit, shërbimin satelitor për institucionet ligjzbatuese dhe zhvillimit apo investimet në Edukimin Profesional Ushtarak sipas modelit “West Point”.

Fokusi në vitin 2024, sipas ministrit Peleshi do të jetë në ngritjen e kapaciteteve të Mbrojtjes Kundërajrore me bazë në tokë dhe kapaciteteve operacionale të sistemeve stacionare dhe të lëvizshme për zbulimin dhe neutralizimin e objekteve fluturues pa pilot (C-UAS), ndërsa informoi se së shpejti do të fillojë flota e dronëve “Bayraktar”. Konsolidimi i flotës së helikopterëve “Black Hawk”, avancimi inovativ dhe teknologjik, modernizimi i vazhdueshëm i Sistemit të Integruar të Vëzhgimit të Hapësirës Ajrore dhe Detare të RSH, apo forcimi i sistemit të përgatitjes dhe Mbrojtjes Civile janë disa nga sfidat e tjera për vitin 2024. Një vëmendje e veçantë do të jetë gjatë këtij viti operacionalizimi i Bazës Ajrore të Kuçovës, fillimi i zhvillimit të projektit ushtarak të Porto Romano, modernizimi i zonës trajnuese në Bizë, apo edhe stërvitja dhe ndërveprueshmëria, kryesisht nëpërmjet stërvitjeve ushtarake, si “Defender Europe”.

Shqipëria, tha gjatë fjalës së tij ministri Peleshi, do të qëndrojë e angazhuar në misione, operacione dhe iniciativa të NATO-s, BE-së, OKB-së dhe koalicione vullneti, në 8 misione ndërkombëtare, ku janë angazhuar 172 personel ushtarakë. Ndërsa vitin tjetër Shqipëria do të shtojë praninë e saj në KFOR, Bosnje - Hercegovinë dhe po vlerësohen angazhime të tjera shtesë në NATO dhe BE.

Sipas ministrit të Mbrojtjes ky vit është i rëndësishëm pasi shënon edhe 15 - vjetorin e Anëtarësimit të Shqipërisë në NATO si dhe 80 - vjetorin e Çlirimit të vendit.

“Kërcënimet e reja dhe në zhvillim në mjedisin e ri të sigurisë kërkojnë prej të gjithëve ne të dëgjojmë fort thirrjen e jashtëzakonshme

Ministri Peleshi: Siguria dhe qëndrueshmëria jonë kombëtare, është mënyra se si ne përcaktojmë pjesëmarrjen dhe kontributin tonë

”Ministri Peleshi evidentoi disa faktorë që kanë shtuar nevojën për rishikimin e Strategjisë Kombëtare të Sigurisë, duke nisur nga kërcënimi që agresioni rus në Ukrainë paraqet për zonën euroatlantike, terrorizmi dhe ekstremizmi i dhunshëm, konfliktet hibride dhe sulmet kibernetike, etj.

të kombit. Le të shërbejë ky takim për të ndërtuar mirëkuptim publik, partneritet dhe bashkëpunim për të gjeneruar diskutime mbi politikën tonë të Sigurisë dhe të Mbrojtjes, dhe të punojmë për

një të ardhme nga ku brezat do të shohin pas me krenari. Siguria dhe qëndrueshmëria jonë kombëtare, është e lidhur me mënyrën se si ne e përcaktojmë pjesëmarrjen dhe kontributin

tonë”, - u shpreh ministri Peleshi, në këtë takim konsultativ. Ndërkaq, sipas ministrit do të vijojë përmirësimi i trajtimit të ushtarakëve aktivë, pas rritjes së pagës me afro 40% në vitet e fundit.

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi inspekton punimet në Kampusin e ri të AFA-së

Me iniciativën e Ministrit të Mbrojtjes, Niko Peleshi, dhe përkrahjen e qeverisë shqiptare ka nisur ndërtimi i Kampusit të ri, i projektuar sipas standardeve të akademisë ushtarake “West Point”, në mjediset e të cilit do të studiojnë dhjetëra studentë, ushtarakët e ardhshëm të Forcave të Armatosura.

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi, pasi inspektoi godinën në ndërtim tha: “Kampusi i ri i Akademisë së Forcave të Armatosura është një nga projektet më të rëndësishme të Ministrisë së Mbrojtjes. Një kontribut dhe vlerë e shtuar në rritjen e nivelit të arsimit ushtarak në vendin tonë!”.

Më tej ministri Peleshi u shpreh se: “Ky kampus do të sigurojë mjediset dhe infrastrukturën e nevojshme për arsimimin dinjitoz të studentëve tanë për studime të thelluara në fusha të ndryshme të shkencave ushtarake.

Ambicia jonë është që AFA të jetë një Akademi lider në cilësinë e arsimit, duke ndjekur modelin e prestigjiozes “West Point” që njihet për standardet e larta akademike, trajnimin e shkëlqyer ushtarak dhe përgatitjen e oficerëve të suksesshëm”.

Specialistët EOD të Batalionit të Xhenios kontribuojnë për eliminimin e rrezikut nga municionet e paplasura

Pas një njoftimi nga autoritetet vendore të fshatit Orizaj, bashkia Berat, për konstatimin e municioneve luftarake, një grup prej tre vetash, specialistë EOD të Batalionit të Xhenios në KM, në bashkëpunim me inspektorët e zonës, punonjës të Komisarariatit të Policisë Berat shkuan menjëherë në vendngjarje.

Në masa të larta sigurie kryen kontrollin e vendit, ku u bë dhe identifikimi i municioneve të zbuluara, të cilat rezultuan të ishin katër predha artilerie ETH 70mm, prodhim italian i Luftës së Dytë Botërore.

Në zbatim të procedurave EOD, municionet u vlerësuan të prekshme dhe të lëvizshme, gjë që mundësoi lëvizjen dhe magazinimin në batalionin e xhenios. Operacioni përfundoi me sukses.

Anija “P-133 Lissus” zhvilloi një stërvitje të përbashkët me anijen flamurtare gjermane “Gromitz M1064”

Anija P-133 “Lissus” pjesë e misionit të NATO-s, në detin Egje, zhvilloi një stërvitje të përbashkët me anijen flamurtare gjermane “Gromitz M1064” në ujërat ndërkombëtare.

Gjatë stërvitjes u zhvilluan seri stërvitore sipas standardeve të manualeve të NATO-s.

Stërvitja shërben për rritjen e aftësive operacionale të efektivëve të FD-së. Në përfundim të stërvitjes komandanti i Task Forcës, kapiten i rangut I Felix Hornung shprehu falënderimet për zhvillimin me sukses të stërvitjes dhe profesionalizmit të treguar gjatë kohës në mision si dhe u uruan një mision të mbarë në detin Egje Kontingjentit III.

Rreziqet kryesore nga teknologjia me të cilat do të përballlemi deri në vitin 2040

Ndryshime befasuese të shpejta po ndodhin në teknologjinë dhe shtrirjen e sistemeve kompjuterike. Ka përparime emocionuese në inteligjencën artificiale, në masën e pajisjeve të vogla të ndërlidhura që ne i quajmë “Interneti i Gjërave” dhe në lidhjen me valë.

Fatkeqësisht, këto përmirësime sjellin rreziqe dhe përfitime të mundshme. Për të pasur një të ardhme të sigurt, ne duhet të parashikojmë se çfarë mund të ndodhë në kompjuter dhe ta adresojmë atë herët. Pra, çfarë mendojnë ekspertët se do të ndodhë dhe çfarë mund të bëjmë për të parandaluar probleme të mëdha?

Për t’iu përgjigjur kësaj pyetjeje, një ekip kërkimor nga universitetet në Lancaster dhe Mançester iu drejtua shkencës së shikimit në të ardhmen, e cila quhet “parashikim”. Askush nuk mund të parashikojë të ardhmen, por ne mund të bëjmë së bashku parashikime: përshkrime të asaj që mund të ndodhë bazuar në tendencat aktuale.

Në të vërtetë, parashikimet afatgjata të tendencave në teknologji mund të rezultojnë jashtëzakonisht të sakta. Dhe një mënyrë e shkëlqyer për të marrë parashikime është të kombinoni idetë e shumë ekspertëve të ndryshëm për të gjetur se ku bien dakord. 12 ekspertë “futuristë”, bënë një punim të ri kërkimor, ku rolet e të cilëve përfshinë parashikimin afatgjatë të efekteve të ndryshimeve në teknologjinë kompjuterike deri në vitin 2040.

Duke përdorur një teknikë të quajtur një studim Delphi, u kombinuan parashikimet e futuristëve në një grup rreziqesh, së bashku me rekomandimet e tyre për adresimin e këtyre rreziqeve. Ekspertët parashikuan përparim të shpejtë në inteligjencën artificiale (AI) dhe sistemet e lidhura, duke çuar në një botë shumë më të drejtuar nga kompjuteri se në ditët e sotme. Çuditërisht, megjithatë, ata prisnin pak ndikim nga dy inovacione shumë të përfolura: Blockchain, një mënyrë për të regjistruar informacionin që e bën të pamundur ose të vështirë manipulimin e sistemit, sugjeruan ata, është kryesisht i parëndësishëm për problemet e sotme; dhe llogaritja kuantike është ende në një fazë të hershme dhe mund të ketë pak ndikim në 15 vitet e ardhshme. Futuristët theksuan tre rreziqe kryesore që lidhen me zhvillimet në softuerin kompjuterik, si më poshtë.

Konkurrenca e AI-së, që çon në telashe

Ekspertët sugjeruan që qëndrimi i shumë vendeve për AI-në, si një fushë ku ata duan të fitojnë një avantazh konkurrues dhe teknologjik do të inkurajojë zhvilluesit e softuerëve të ndërmarrin rreziqe në përdorimin e tyre të AI-së. Kjo, e kombinuar me kompleksitetin dhe potencialin e AI-së për të tejkaluar aftësitë njerëzore, mund të çojë në fatkeqësi.

Për shembull, imagjinoni sikur shkurtoret në testim të çojnë në një gabim në sistemet e kontrollit të makinave të ndërtuara pas vitit 2025, i cili kalon pa u vënë re mes gjithë programimit kompleks të AI-së. Madje mund të lidhet me një datë specifike, duke bërë që një numër i madh makinash të fillojnë të sillen në mënyrë të çrregullt në të njëjtën kohë, duke vrarë shumë njerëz në mbarë botën.

AI-ja gjeneruese

AI-ja gjeneruese mund ta bëjë të pamundur përcaktimin e së vërtetës. Për vite me radhë, fotot dhe videot kanë qenë shumë të vështira për t’u falsifikuar, ndaj presim që ato të jenë origjinale. AI-ja gjeneruese tashmë e ka ndryshuar rrënjësisht këtë situatë. Ne presim që aftësia e tij për të prodhuar media të rreme bindëse të përmirësohet, kështu që do të jetë jashtëzakonisht e vështirë të thuhet nëse një imazh ose video është reale.

Të supozojmë se dikush në një pozicion besimi - një udhëheqës i respektuar ose një personazh i famshëm - përdor

mediat sociale për të treguar përmbajtje të vërtetë, por herë pas here përfshin falsifikime bindëse. Për ata që i ndjekin, nuk ka asnjë mënyrë për të përcaktuar ndryshimin - do të jetë e pamundur të dihet e vërteta.

Sulmet kibernetike të padukshme

Së fundi, kompleksiteti absolut i sistemeve që do të ndërtohen - rrjetet e sistemeve në pronësi të organizatave të ndryshme, të

i bën gjërat të shkojnë keq.

Imagjinoni një kriminel kibernetik që hakon një aplikacion të përdorur për të kontrolluar pajisje të tilla si furrat ose frigoriferët, duke bërë që pajisjet të ndizen menjëherë. Kjo krijon një rritje të kërkesës për energji elektrike në rrjet, duke krijuar ndërprerje të mëdha të energjisë.

Ekspertët e kompanisë energjetike do ta kenë të vështirë të identifikojnë se cilat pajisje shkaktuan goditjen, e lëre më të dallojnë që të gjitha kontrollohen nga i njëjti aplikacion. Sabotimi kibernetik do të bëhet i padukshëm dhe i pamundur të dallohet nga problemet normale.

Software “jujitsu”

Qëllimi i parashikimeve të tilla nuk është të mbjellin alarm, por të na lejojnë të fillojmë të trajtojmë problemet. Ndoshta sugjerimi më i thjeshtë që sugjeruan ekspertët ishte një lloj softueri “jujitsu” (vetëmbrojtës): përdorimi i softuerit për t’u mbrojtur dhe për t’u mbrojtur kundër vetvetes. Ne mund t’i bëjmë programet kompjuterike të kryejnë auditimet e tyre të sigurisë, duke krijuar kod shtesë që vërteton daljen e programeve - në mënyrë efektive, kod që kontrollon vetë.

Në mënyrë të ngjashme, ne mund të këmbëngulim që metodat e përdorura tashmë për të siguruar funksionimin e sigurt të softuerit të vazhdojnë të zbatohen për teknologjitë e reja. Dhe se risia e këtyre sistemeve nuk përdoret si justifikim për të anashkaluar praktikën e mirë të sigurisë.

Zgjidhjet strategjike

Por ekspertët ranë dakord se vetëm përgjigjet teknike nuk do të jenë të mjaftueshme. Në vend të kësaj, zgjidhjet do të gjenden në ndërveprimet midis njerëzve dhe teknologjisë.

Ne duhet të ndërtojmë aftësitë për t’u marrë me këto probleme të teknologjisë njerëzore, dhe forma të reja edukimi që kalojnë disiplina. Dhe qeveritë duhet të vendosin parime sigurie për prokurimin e tyre të AI-së dhe të ligjësojnë për sigurinë e AI në të gjithë sektorin, duke inkurajuar zhvillimin e përgjegjshëm dhe metodat e vendosjes.

Këto parashikime na japin një sërë mjetesh për të adresuar problemet e mundshme të së ardhmes. Le t’i adoptojmë ato mjete, për të realizuar premtimin emocionues të së ardhmes sonë teknologjike.

gjitha varen nga njëra-tjetra - ka një pasojë të papritur. Do të bëhet e vështirë, nëse jo e pamundur, të gjesh rrënjën e asaj që

Tragjedia e Fekenit, Dëshmi e sakrificës sublime

Tragjedia e stërvitjes dimërore të 6 shkurt 1981, ishte një ngjarje e shkruar në memorien e gjithë ushtarakëve shqiptarë, por edhe më gjerë. Ishin tre oficerë dhe tetë studentë të ish-Shkollës së Lartë të Bashkuar të Oficerëve, që në kujtesën shqiptare quhen “11 dëshmorët e Meçekut”. Stërvitja dimërore masive e trupës studentore dhe pedagogjike në një ditë tepër të vështirë u kthye në një ditë që në memorien ushtarake shqiptare dhe më gjerë është quajtur “Tragjedia e Fekenit”, rrëzë malit të Meçekut. Tashmë janë të rrallë ushtarakët që e kanë jetuar ditën e tragjedisë së ushtarakëve të ish-SHLBO-së dhe që militojnë në FASH. Megjithatë kujtesa e shqiptarëve nuk mund të harrojë ushtarakët, studentët e pedagogë me në krye komandantin e shkollës Rustem Peçin, shefin e degës mësimore Hysen Shehun e shumë të tjerë, personalitete të shquar ushtarakë, një simbolikë solidariteti ushtarak e njerëzor. Katër dekada e gjysmë kanë shkuar dhe Lapidarët e Fekenit si maja malesh lartësohen në të katër anët e Shqipërisë. Që të gjithë ranë në emër të një kauze të madhe në zemër të malit të Meçekut mbrapa malit të Dajtit në Tiranë. Kjo është dokumentuar në kujtesën e mijëra pjesëmarrësve në stërvitje dimërore, studentë e oficerë, por edhe atyre që me zemër e shpirt ishin në stërvitjen dimërore të studentëve ushtarakë. Një korpus ushtarakësh në unitet vlerash njerëzore. Kështu është regjistruar tashmë jo vetëm në kujtesën e ushtarakëve ngjarja e rëndë tragjike, ku humbën jetën 11 pedagogë e studentë ushtarakë, gjatë një stërvitjeje dimërore në malin me borë përtej Dajtit.

Kështu do t'i sjellin ata me kujtimet e tyre për të mos u harruar kurrë, kolegët shokët dhe miqtë e tyre, të cilët mbeten përjetësisht yje të pashuar.

Orteku u mori shokët por jo kujtimin për Ta

Shpend Topallaj kujton: “..Aty nga fundi i Gushtit 1960, kisha ardhur nga Tirana, këtu në Durrës, për të takuar prindërit që ishin me pushime dhe të shfaqja edhe njëherë pakënaqësinë time, ngaqë të nesërmen duhej të filloja mësimet në shkollën e mesme ushtarake ‘Skënderbej’, ndërkohë që më qe mbushur mendja për të vazhduar liceun për pikturë, për të cilin kisha prirje. Për një fëmijë trembëdhjetë vjeçar kjo qe më se normale, por prindërit, dëshira ime i kish vënë në siklet. Kur dolën të më përcillnin tek stacioni i Plepave, kur asokohe ndalonte treni, mes turmës që priste, na zuri syri tre skënderbegas të vegjël. Iu afruam dhe pasi babai u tha se ishte oficer, i pyeti për emrat dhe nga ishin. Ai më i shkurtri tha se e quanin Çlirim dhe qe i biri i oficerit Halil Pulaj. Babai i gëzuar, ngaqë kolonel Halilin e kish shok e koleg pune, u tregoi rastin tim që e kisha me pishmanllëk shkollën e tyre. Përsëri i hodh Çlirimi, i cili serioz si një i madh, tha se kjo shkollë është më e mira në Shqipëri, se ajo vërtetë përgatit kuadrot e ardhshme për ushtrinë, por aty përkrahen e inkurajohen të gjithë ata që duan artin e letërsinë. Në vazhdim ai numëroi disa poetë, shkrimtarë e artistë që kishin dalë nga bankat e shkollës ‘Skënderbej’. Për të gjitha këto përfundoi Çlirimi, ti do të bindesh vetë, ashtu siç do të bindesh se më i bukuri nga të gjithë artet, është ai i mbrojtjes së Atdheut. Premtoi se do të më priste të nesërmen në postbllok dhe u ndamë. Çlirimi ish nga ata që e mbante fjalën: qe i pari njeri që më priti e më përqafoi tek dera e shkollës, pra tek gjersa e ushtrisë ku do të kaloja vitet më të mrekullueshme të jetës sime. Limua ishte një vit para meje, për mua më çudiste autoriteti e respekti që ai gëzonte tek shokët e eprorët. Duke parë pavendosmërinë time, ai jo vetëm që më mbante përherë pranë, por dhe u lutej oficerëve, të cilët përherë e dëgjonin, që të më lejonin të shkoja në shtëpi që të mos mërzhitesha.

Dhe meqenëse kishin të njëjtin trup, gjersa na qepën tonat, më jepte për të veshur uniformën e tij të liridaljes. Në njëfarë kuptimi, ai qysh atëherë, u bë me këshillat e tij, jo vetëm shok, por dhe edukatori im. Ashtu si Çlirimi unë njoha shumë shokë të mirë: midis tyre dhe shokun e klasës Nikollaq Beron. Ky djalë i thjeshtë Berati, gjithmonë i qeshur e i përzemërt, me urtësinë, thjeshtësinë e sinqeritetin e tij, që nxehej veç kur ish fjala për të mbrojtur të vërtetën, kish fituar dashurinë e tërë shokëve. Nikollaqi ish i gatshëm të ndihmonte këdo, pa u mburrur kurrë për këtë, ndaj dhe kudo ku ka shërbyer, nuk e heqin nga goja, se kudo që shkeli këmba e njeriut të mirë edhe gjurma e tillë

mbetet. Me zemër të madhe qe edhe komandanti i batalionit, Dushan Shameti, oficeri që kish zgjedhur për lajtmotiv, vargjet e heroit të popullit Ali Demi: ‘Më jep fuqi që të qëndroj/Më jep guxim që të luftoj/ Më çon në sulm me vrap të shkoj/ Me nder të vdes me nder të rroj’ dhe që i zbatoi ato pa hezitim gjersa dha frymën e fundit”.

Po çfarë ndodhi atë 6 shkurt të vitit 1981!

Kronologjia e kësaj ngjarje tani thuhet se njihet nga të gjithë. Shkolla e oficerëve kish dalë në fushimin dimëror. Ai që nuk ka qenë ndonjëherë në ato vende, pra ai që malin imponant të Dajtit, e sheh si një dekor piktoresk e tërheqës në sfondin e kryeqytetit, as që mund ta përfytyrojë se ç’ ashpërsi, ç’ ftohtë e ç’ thyerje e konfiguracionit të terrenit të pret atje. Pas butësisë së Dajtit, fshihet një botë tjetër; aty nis shtrirja e pafund e kodrave e maleve që palë-palë shkojnë drejt veriut. Po të mendosh se vetëm mali i Meçekut arrin kuotën mbi 1827m, e kupton se s’ka asnjë ndryshim nga Korabi e Jezerca. E ja këtë mal me pjerrësi herë-herë 75°, ndërsa frynte një erë e marrë me shpejtësi 40m në sekondë, kish zgjedhur për të ngjitur nënreparti që udhëhiqej nga pedagogu Mark Mici. Në pamje të parë sikur nuk ta mbushte syrin ky burrë i hequr, biond, me sy bojëqielli, me mjekrën pak të dalë që gjithmonë bënte shaka, nga të cilat qeshte edhe vetë me gjithë shpirt. Por po ta njihje nga afër do të mahniste me forcën, vullnetin, rezistencën, shkathtësinë e optimizmin e tij. Ai pa u lodhur i printe kolonës gjersa mbërritën në lartësinë 1400m. Papritur një heshtje kërcënuese, e cila sikur paralajmëronte diçka të keqe pllakosi anë e mbanë. Nuk vonoi shumë dhe një masiv i madh dëbore me zhurmë filloi të rrëshqasë poshtë. Marku e dinte, se pamje të tilla ishin interesante po t’i shikoje në televizor, se në të vërtetë ajo paraqiste një rrezik të madh për jetën e atyre që s’kishin ku të futeshin. Pa humbur kohë ai thirri: “Orteku-mbrohuni”! Po ku të mbroheshin. Sa hap e mbyll sytë, llava i përfshiu të gjithë. Vetëtimthi pyetën veten: Ç’po ngjiste kështu me ta? Një natë më parë qeshën e kënduan gjer në mes të natës. Sot që bora kishte mbërritur gjer në brez, ngjiteshin përpjetë me shkathtësinë e ketrit. Kishin shpirt poeti, ndaj i gëzoheshin bardhësisë verbuese të dëborës.

Dikush nën zë edhe recitonte: “Dëborë bie në pyllin plak”, apo: “Ç’u zunë rrugët me dëborë/ Pranë teje s’mund të vij/ Rri dritareve me orë/Në mendime future rri”.

...Qenë të rinj dhe dikush mendonte për të dashurën, e dikush kish të drejtë të ëndërronte. Por s’qe e thënë: bora paska si çdo gjë dhe anën tjetër të saj, atë të tmerrshme, atë të papërballueshme, atë vrastaren që mbuloi gjithçka... Kur çdo gjë kaloi i pari që u çua qe pedagogu. “Ku jeni vëllezër?” Dhe me vrull nisi të kërkojë. Pa pushim. Me ngulç. Me dhembje. Dhe sapo i zbulonte, i udhëzonte të kërkonin të tjerët. Pastaj gjeti automatikun dhe zbrazi një krehër të tërë. Kudo u dha alarmi: “Shokët janë në rrezik”. U dëgjuan urdhra e komanda të prera. Por dhe pa ato, ata do të ngjiteshin përpjetë malit, pa ndalur asnjë çast, mjaft të fitonin edhe një sekondë të vetme. Dashuria për shokët u jepte forcë. Në krye udhëhiqnin oficerët, Çlirimi, Dushani, Nikollaqi, Petrit Murzaku, Abaz Çipini, Sali Zhakupi, Muzafer Kambo. U ngrit nga shtrati ku dergjej i sëmurë edhe studenti Nexhip Çopa nga fshati Seferaj. Filloi lufta për jetën. Luftonte vëllai për të shpëtuar vëllain, thuhet qenë ngjallur vëllezërit Dioskurë, Poluksi dhe Kastori, të njohur për trimërinë që treguan në fushatën e argonautëve, kur anijen e tyre e zuri stuhia.

Dëshmitarët tregojnë:

Kur zbuluan studentin Besnik Shehu, Çlirimi ia mori kokën dhe ia mbështeti me dashuri në gjoks. Kujtonte se ishte gjallë dhe donte ta ngrohte me zjarrin e zemrës së tij. Ai as që mund ta merrte me mend se ç’do të ndodhte pas pak me vetë atë. Aty ku mbi kanosjen e pengesat e dëborës, triumfonte dëshira për të shpëtuar shokun e cila ndërthurej si rrallë herë me trimërinë e mospasjes frikë nga vdekja, shquhej si një luan i vërtetë, sportisti universal, rezultativi i papërsëritshëm, legjendari dhe i urti Petrit Murzaku, i cili u jepte frymë nga fryma e tij, studentëve, tamam si të qenë bijtë e tij. Një varg me studentë e kuadro ngjitej e vargu tjetër zbriste me shokët e plagosur në krah derisa panë se mungonte vetëm njëri Aleko Gjoni. O burra, përsëri, të gjejmë e shpëtojme shokun. Por...paskej qenë ditë e mallkuar: një ortek i dytë, një masiv i tmerrshëm dëbore, prej mijëra metra kub, filloi të lëvizte me furi drejt studentëve dhe oficerëve si për t’u hakmarrë për mposhtjen e ortekut të parë. Dhe ashtu me ulërimë dhe zhurmë që vinte nga thyerja e pemëve, dëborë mbuloi gjithçka, siç mori me vete rrëshqanthi këdo që gjeti aty, pa pyetur as për herkuljanin Petja, të cilin pasi e zhvendosi nëpër shkrepë rreth 350m, i mbetën jashtë vetëm gishtat. Po të tjerët ku ishin?

Nisi puna nga e para me vrull të paepur. Me shumë mund shokët gjendeshin, por tani të gjakosur, me plagë, pa ndenja dhe o zot! Sa shumë të vdekur.

Vladimir Duro tregon: Komandant Dushanin e gjetëm rrëzë një peme. Nga e çara e thellë e ballit i rridhte gjaku që i kish mbuluar fytyrën. Mundohej të ngrihej në këmbë. I vura kokën në gjoks dhe i thirra i mallëngjyer: “Komandant Dushani! Komandant Dushani!” Më rrodhën lot për komandantin tonë aq të dashur, me të cilin një natë më parë, gati gjithë reparti ynë kishim qeshur aq shumë deri natën vonë, si nuk shkriu në atë çast dëborë që kisha nën këmbë”. Në krah të tij Nikollaqi, pranë e pranë, thuajse i kish zënë gjumi, pas një lodhje të gjatë. S’ të besohej se s’do të ngriheshin kurrë më. Pak më tej të mbajtur për dore qenë shtrirë djali nga Seferaj, trimi Nexhip Çopa dhe shoku i tij Pëllumb Rrapo që i plagosur nga orteku i parë, po transportohej drejt qytezës ushtarake. Mes atyre që e mbanin në sup, mes atyre që shpejtonin të shpëtonin shokun që dhe Nexhipi. Por orteku që pasoi nuk i kurseu të dy. Siç nuk kish kursyer dhe të mrekullueshmin Çlirim Pulaj, zëri i të cilit ende dukej se jehonte nga njëri shpat në tjetrin: “Forca shokë, kërkoni me guxim”. Kish mbyllur sytë përgjithmonë skënderbegasi simpatik, që pata takuar dikur në stacionin e trenit, i cili edhe pse i vogël në moshë, arriti të më bindë me pjekurinë e durimin e një të rrituri që t’i hyja karrierës ushtarake, pasi ajo, kur punoje me nder, të bënte të respektuar sikur të ishte gjallë, ashtu edhe pas vdekjes. Xha Halil, si nuk t’u çu zemra, ty që t’u vranë shokët ndër duar gjatë luftës, kur dëgjove mandatën. Sa duron njeriu i shkretë, sa e fortë qenka zemra e prindërit. Ç’ bëre moj dëborë e mallkuar kështu! Si nuk t’u dhimbs shoku besnik Bujar Ago, si nuk të erdhi keq për Ilirin e sinqertë, për Qemal Likën e urtë, që pak para se të vdiste u ndau shokëve karamelet që kishte në xhep, sikur po martohej dhe jo po shkonte për të mos u kthyer kurrë më, për Pëllumbin që shkruante vjersha plot ndjenjë e që ndofta atë ditë do të shkruante edhe për dëborën që i doli tradhtarë dhe e pabesë, si e preve moj dëborë në mes këngën e Besnik Shehut, jetën e Bilbil Pashait që e donte aq shumë dhe të Alekos që e donin aq shumë... Në këtë përlëshje të pabarabartë, më çmenduritë e natyrës, ku morën pjesë 203 vetë, shumica e të cilëve qe farkëtuar në shkollën “Skënderbej”, bilanci përfundimtar qe tepër tragjik. E parë me syrin e një ushtaraku me përvojë, është e kuptueshme se po të mungonte shpirti i pamposhtur luftarak dëmi do të qe i pallogaritshëm.

...Këtu ngjet si në luftë, ku gjen zbatim sentenca e famshme se “Në tërheqje me panik, vdesin më tepër ushtarë se në betejë”. Nga ana tjetër, ndofta pikërisht për shkak të kësaj beteje, ne jemi mbledhur për t’i kujtuar me veneration vëllezërit tanë dëshmorë, duke evokuar me këtë rast maksimumin e Ovidit se “Kush do ta njihje Hektorin po të mos ndodhte fatkeqësia e Trojës?”

BALLADA E TË NJËMBËDHJETËVE (Kujtimet të dëshmorëve skënderbegas që u vranë nga orteku)

Agim Bajrami

*Klith` një er` e ftohtë
Në rrëz` të Meçekut
Sikur do t`i zgjojë
Shokët posht` ortekut.*

*Netëve të gjata
Nën një hën` që qan
Njëmbëdhjet` ballada
Shtrirë pran` e pran`.*

*Njëmbëdhjet` ballada
Gatuar me djej
Me zjarre nga vatra
Shkolla “Skënderbej”.*

*Ku u nisët bij
Atë dit` mortore
Qiellit ngjyrë gri
Me sy prej dëbore.*

*Flokshprishur nga era
Pabesi e shtegut
Me këmb` mbi humnera
Dhe grack` e ortekut.*

*Nën vështrim të malit
Mbështjellë prej murlanit
Se nuk din` të ndalen
Bijt` e partizanit.*

*Ballet mbushur yje
Poezi rinie
Dimri nëpër pyje
Shfryn mlllef xhelozie.*

*Shfryn mlllef xhelozie
Ndaj dhe ngrihka leqe
Ah ju bij lirie
Ç`ju zu or` e keqe.*

*Në mal të Meçekut
Ç`tmerr ju panë sytë
Nën klithm` të ortekut
Sulmuan stuhitë.*

*Sulmuan stuhitë
Me kthetra mizore
Feken si s`t`u dhimbs
Nikua që na more.*

*Kur rrëmbeve Limon
Si se pyete zemrën
Mbi gjoks bashk` me yllin
Kish një vjersh` për nënën.*

*Po Qemalin bir
Me vështrim si dele*

*Sa kish ndar` për shokët
Një grusht karamele.*

*Karamele morti
Të verdha si ftua
Në mosh` të mëngjesit
I dhe vdekjen grua.*

*Krisma ngre kushtrimin
Gjaku skuq mbi tokë
Dyqind kryetrima
Për njëmbëdhjetë shokë.*

*Jeta sfidon vdekjen
Me sy dashurie
Sa zbulojn` Alekon
Një shok` tjetër bie.*

*Na iku Bujari
Me shpirt prej poeti
Në sup të Bilbilit
Çast` i mbam` e gjeti.*

*Komandant Dushani
Lis me tre kurora
Nuk i dilka xhani
Pa zënë bijt` nga dora.*

*Si t`i mbroj nga vdekja
Nga bora me gurë
E çfarë bën` më tepër
Vëllezërit Dioskurë?*

*Nën këng` elegjie
Prehet monopati
Trimi Nexhip Çopa
Që u ngrit prej shtratit.*

*S`mund të rrinte brënda
E si mund të rrinte?
Kur vdekja tinzare
Shokët radhë i shtrinte.*

*Ilir Gramatiko
Pëllumbi, Besniku
Vdekjen vun` përpara
Pa dridhje qerpiku.*

*Mben` të gjith` atje
Me vështrim nga prita
T`i tregojn` mëngjesit
Shtigjet nga vjen drita.*

*Në mal të Meçekut
Në buz` të humnerës
Njëmbëdhjetë ballada
Frymojnë` prej pranverës.*

Viktimat e tragjedisë së Fekenit:

- Komandant Dushan Shametaj
- Shef i Planëzimit, Çlirim Pulaj
- Pedagog Nikollaq Bero
- Student Bilbil Pashaj
- Student Aleko Gjoni
- Student Qemal Lika
- Student Besnik Shehu
- Student Pëllumb Rrapo
- Student Ilir Gramatiko
- Student Nexhip Copa
- Student Bujar Ago

Për martirët e Fekenit...

Myslim Pashaj

Ne ishim dje atje tek rrënjët e Shkollës Skënderbej. Përvjetori i shtatëdhjetë. Hodha sytë rrotull. Thirra. Vrojtova. Nuk po i dalloja sytë e tyre, sytë e Bilbilit dhe Çlirimit. Njëri: vëlla dhe tjetri shok i bankës, i hartës e i koordinatës. Kisha atë çrregullimin tronditës që ta jep koha dhe hapësira, në bashkësinë rrotull, në raste të tilla. Pastaj ata u dukën dikund, mbi perden e rëndë të harresës, në të njëjtën kinema, ku dikur shfaqeshin filma të revolucionit, me të cilët ishin rritur të dy. Ngjanin të mërztur dhe gati të mos më flisnin. I ranë tërthor sallës, dhe nuk po njihnin moshën, që ishte thinjur, ndërkaq ata vinin nga një kohë tjetër, e ata nuk kishin dashur kurrë të thinjeshin e të plakeshin, ata donin të mbeteshin të rinj, ashtu duke u ngjitur. Pastaj erdhën dhe u mbështeten në murin anësor, sepse nuk kish vende se ku të uleshin, Çlirimi në krahë të Kiço Mustaqit dhe Bilbili në krahun tim. Ne filluam të flisnim fjalë të thyera, se befasia na kapi në çast. Mirëpo të dy, si në të njëjtën gojë bënë shenjë të mos ndiheshim, sepse ata e kishin ndjekur jo vetëm Ortekun që i mori por edhe ortekun që përfshiu një shoqëri të tërë që vijon ende të jetë e çoroditur. Po dëgjonin edhe ca fjalime nga këta të mbeturit e sotëm. Askush rrotull nuk po i njihje. Shpirti është gjithnjë i ri, edhe pse i vjen edhe atij fundi. Po ama është i ri. Skënderbegasi e kishin lënë shpirtin e tyre diku në përfytyrime ëndrrash. “Më mirë që ikëm të rinj”, thanë. Pastaj u përthithën nga fryma dhe ne e kuptuam se ata kishin një pjesë nga fryma që bartim ne skënderbegasi, e gjallë. Dikush ma solli lajmin se në çdo përvjetor Vladimir Pulaj, i vëllai i Çlirimit në krahë të një saksie me lule del për të pirë një kafe me Çlirimin.

“Po ti, ku po shkoni?”, - më tha Kiço Mustaqi, komandanti ynë i togës.

“Po shkoj në vendlindjen e Bilbilit, atje ku është një gur të cilin ia thonë emrin “Guri i Ullirit të Burimit”

POEZI PËR ÇLIRIM PULAJN

*Ja, nga dritarja që u hap,
Del Skënderbegasi përbri.
Çlirimi iku, erdhi prapë,
Po aq i bukur dhe i ri.*

*Në këtë fragment` që sjell orteku
Apo dëborë dhe acari,
Çlirim i Pulajve, tek shtegu,
Prapë skënderbegas, si i pari.*

*Në sup, i rëndë, një mal i ngritur,
Çlirim, sa gjëra që kanë rrjedhur!
Më mirë që ike pa e ditur,
Se do të rrudheshe patjetër.*

*Tani ti vjen, në festa, mbresa,
Se vet je mbresa më e thellë.
Çlirim i Pulajve, kujtesa,
E ka një strehë që rri mbështjellë.*

*Ajo që ne s`e themi dot,
Më mirë në ortek të ishim matur,
Se sa të grindet, jetë e mot,
Nga ankthi që godet i çartur.*

*Po gjersa diellin ti e deshe,
Bashkë me Bilbilin, tim vëlla,
S`menduat kurrë se iku shpresa,
Se ikin ëndrrat e mëdha.*

*Ne bashkë e bëmë dikur një hartë,
Diku mbi malin e Ivanit,
Aty ti rron si koordinatë,
Që nuk ndryshon përmes tufanit.*

KOLONEL HYSNI GJERGJI

Luftë me prokurë (Proxy) përkufizohet një konflikt i armatosur midis dy palëve ndërluftuese, në të cilin të paktën njëra palë është një aktor jo-shtetëror, i mbështetur nga një shtet ose fuqi e jashtme. Ky lloj i luftës me “përfaqësues” përfshin mbështetjen e jashtme për një fraksion të një luftë civile, grupeve kryengritëse, ose ndihmën për një revoltë kombëtare kundër pushtimit të huaj. Përfaqësuesit mund të jenë, mercenarë, grupe radikale, grupe terroriste, separatiste etj., që veprojnë me nxitjen ose në emër të shtetit sponsor, i cili nuk është i përfshirë drejtpërdrejt në konflikt. Në mënyrë që një konflikt të konsiderohet si një luftë me prokurë, duhet të ketë një marrëdhënie të vërtetuar, të drejtpërdrejtë, afatgjatë midis aktorëve të jashtëm (sponsorëve) dhe klientëve të tyre jo shtetërorë. Kjo marrëdhënie mes palëve është në formën e financimit, fuqisë njerëzore, trajnimit ushtarak, armëve ose formave të tjera të ndihmës materiale që ndihmojnë drejtpërdrejt një palë ndërluftuese në mbështetjen e luftës.

Shpesh, kur forca ushtarake konvencionale e një shteti palë në konflikt është më e dobët se kundërshtari, shteti më i dobët do të fillojë të sponsorizojë operacione të ndryshme armiqësore kundër kundërshtarit të tij, duke përdorur entitete përfaqësuese. Dështimet në luftërat klasike midis shteteve e kanë rritur tendencën për të përdorur luftëra me përfaqësues ose prokurë. Viti 2022 ishte shfaqja e grupit Wagner që luftonte mizorisht kundër Ukrainës. Krijimi i legjioneve të huaj nga dy palët si Ukraina por edhe Rusia, u rrit në përmasa të mëdha aq sa zhvendosi qendrën e rëndësës së betejave dhe operacioneve, nga shtetërore në përballje të ushtrive pa atdhe, pa emblema shtetërore. Kjo nga ana e Rusisë si shtet agresor u zgjodh si mënyrë për të shmangur përgjegjësinë nga Gjykata ndërkombëtare e krimeve të luftës në Ukrainë. Rusia qëndronte në këtë mënyrë dorë-jastë si shtet. Kjo histori u mbyll përfundimisht kur drejtuesi Preigozhin u hodh në erë, duke marrë përsipër kështu çdo të keqe të ndodhur në territorin ukrainas. Lufta me Proxy u vazhdua me Hamas, i cili vazhdon prej 4 muajsh luftën kundër shtetit izraelit i mbështetur dhe subvencionuar nga shtete të gjirit dhe Irani. Fillimi i 2024 nxori në skenë një tjetër grup luftarak “Proxy”, përveç Hamas dhe Hezbollah, ishte grupi Houth i cili lufton në detin e kuq kundër anijeve izraelite, Amerikane dhe Britanike për llogari dhe i mbështetur ushtarakisht dhe financiarisht nga Irani. Ashtu si qeveria ruse në Ukrainë edhe ajo iraniane në gjirin Persik dhe detin e kuq, është vërtetuar se i mbështetin këto grupe megjithëse mohojnë sponsorizimin dhe armatosjen e këtyre grupeve. Pranimi do t’i bënte ato palë në konflikt me SHBA-të dhe MB-në, çka ato nuk e duan dhe nuk u leverdis.

Përveç armatimit dhe trupave, shtetet kanë patur nevojë të kenë justifikim publik për të sulmuar një shtet tjetër, si për të patur mbështetjen e brendshme, ashtu edhe për të fituar mbështetjen e aleatëve të mundshëm ndërkombëtarë. Operacionet përgatitore të “flamurit të rremë”, veprimet e kryera me qëllimin për t’ia vënë fajin një pale tjetër, zakonisht kundërshtarit, janë një taktikë e njohur prej kohësh e luftës. “Flamuri i rremë” dhe “Proxy” është pretekst dhe jo shkak, i cili përpiket të gjendet për të përligjur luftën, dhe fituar mbështetjen në sytë e opinionit ndërkombëtar, ashtu edhe atij të brendshëm. Operacionet e quajtura me “flamur i rremë” janë të përgatitura me mënyrën, mjetet, aktorët dhe qëllimin për t’i kaluar përgjegjësinë e një akti luftarak të padrejtë mbi një aktor kundërshtar, me synim për ta akuzuar dhe justifikuar agresionin ushtarak kundër tij. Si përkufizim “flamur i rremë” njihet një veprim politik ose ushtarak, të cilin kombet e kanë bërë shpesh duke organizuar një sulm të vërtetë ose të simuluar nga ana e tyre dhe duke thënë se armiku e bëri atë, si një pretekst për të shkuar në luftë me këtë shtet që fajësuan padrejtësisht. Shtetet i kanë shfrytëzuar operacionet me “flamur të rremë” për të justifikuar dhe paraprirë akte të panumërta armiqësish, me efekt të vogël ose të madh.

E drejta ndërkombëtare moderne njihet vetëm tre justifikime të ligjshme për futjen e një kombi në luftë: vetëmbrojtja, mbrojtja e një aleati të sulmuar dhe detyrimet nga një traktat i miratuar nga Kombet e Bashkuara. Aktorët ushtarakë përmes shërbimeve të inteligjencës kryejnë operacione të rreme me trupa “Proxy” në të gjitha domenet e luftës: tokësorë, ajrorë, hapësinorë madje edhe kibernetikë. Në gjithë botën dhe historinë e tyre, shërbimet e inteligjencës i planëzojnë këto operacione top sekret, ndërsa nga ana tjetër duhet të zbulojnë

Tendenca e konflikteve për 2024, drejt “Proxy war” dhe operacioneve “False flag”

operacionet e tilla të kundërshtarit. Imitimi i agjentëve sekretë të një shteti tjetër, bëhet më i lehtë kur kryhet një operacion në një mjedis me kapacitet të ulët mbikëqyrjeje dhe kur imitohen agjentë të një shteti me pak aftësi për të siguruar një alibi.

Kremlini në 2014 hartoi një operacion me “flamur të rremë” për aneksimin e Krimesë, dhe i quajti “burrat e vegjël të gjelbër”, si anëtarë të “grupeve të vetëmbrojtjes” lokale, të cilët kërkonin që territori i Krimesë të kthehej në Rusi. Kremlini tha atëherë se burrat i kishin blerë armët, veshjet dhe pajisjet ushtarake nga dyqanet civile dhe ishin të detyruar t’i dilnin zot vendit, të zaptuar padrejtësisht nga Kievit. Sa më e kufizuar të jetë dhuna për arritjen e qëllimit të operacionit, aq më mirë do të jetë. Për shembull, “burrat e vegjël

të gjelbër” të Rusisë nuk përdorën dhunë masive në Krime. Duke përdorur vetëm forcat ekzistuese lokale ruse, që ishin të pranishme në Ukrainë, forcat konvencionale ruse qenë në gjendje të hynin në Krime në vitin 2014, duke krijuar konfuzion masiv, si dhe duke vonuar çdo kundërpërgjigje. Brenda pak ditësh, Rusia e pushtoi “de facto” Krime, duke u përballur me pak rezistencë. Ukraina e paralizuar e shikonte vetëm të pafuqishme, ndërsa fuqitë e mëdha u ndodhën përballë faktit të kryer, duke qenë në gjendje të përgjigjeshin vetëm me sanksione.

Kosova gjithashtu, më 24 shtator 2023, nuk ra pre e një sulmi tjetër me “flamur të rremë” të Serbisë, që në fakt i tregoi perëndimit fytyrën e Beogradit pa maskë, të pandryshuar nga ajo e 1999.

HOW TO SPOT A

FALSE FLAG

<p>Immediate national news coverage</p>	<p>No one allowed to see dead bodies</p>
<p>Political agenda</p>	<p>Similar drills held nearby</p>
<p>Incident inspires intense emotion</p>	<p>Mainstream media manipulation tactics</p>
<p>Initial media stories conflict official story</p>	<p>Federal government attention</p>

Intervistoi: MIMOZA GOLIKJA

Illir Lame: Respekti i njerëzve është çmimi dhe lumturia ime më e madhe

Illir Lame është ish-futbollisti i shquar i ekipit të Partizanit, gjatë viteve 1976-1989. Ai spikati me lojën e tij si një sulmues i talentuar i ekipit dhe ngriti peshë zemrat e tifozëve. Ai ka fituar disa tituj e trofe, 3 herë titullin "Kampion" me Partizanin në 1978-1979, 1980-1981, 1986-1987, si dhe Kupën e Shqipërisë me Partizanin 1979-1980. Ai ka luajtur me Kombëtaren 13 ndeshje në vitet 1981-1986 dhe mban titullin sportiv "Mjeshtër Sporti", medaljen "Naim Frashëri" të Klasit të Parë, 2020 Çmimi "Mjeshtër i Madh", dhe Nderi i Qytetit të Përmetit në 2016. Po e sjellim në një intervistë për lexuesin e shtypit ushtarak.

Z. Illir, ju keni qenë një nga figurat më të shquara të "Partizanit" të viteve '80, duam të zhvillojmë një intervistë të gjerë me ju rreth fëmijërisë juaj, shkollimit dhe futbollit, ku ju shkëlqyët për brezin tuaj dhe jo vetëm. Si do ta niste tregimin për veten Illir Lame?

Kam lindur në Tiranë, më 15 korrik 1956. Tirana është vendlindja ime, por të gjithë fëmijërinë dhe adoleshencën e kam kaluar në një qytet tjetër. Im atë ishte ushtarak dhe familjët e ushtarakëve transferoheshin shpesh në qytete të tjera, sipas detyrës që i ngarkohej ushtarakut për të shërbyer. Kështu dhe ne u transferuam në Përmet, pra fëmijërinë time, shkollimin bazë dhe gjimnazin e kam kaluar në Përmet. Ishte pikërisht ai qytet i bukur që do të bëhej për mua qyteti im shumë i dashur, pasi atje kam kujtimet e mia më të çmuara, të cilat shënjuan jetën dhe karrierën time.

Si ishte Illir Lame si nxënës në mësim, po në sport kur keni spikatur?

Po sigurisht kam qenë një nxënës shumë i mirë në mësim, një nga nxënësit e dalluar të klasës, dhe këtë e them pa mburrje. Fotografinë time që në fillore e më tej do ta gjeje në këndin e nxënësve të dalluar që kishte shkolla atëherë. Madje, ende ruaj si kujtim në shtëpi një fotografi timen të hershme, të botuar në revistën "Fatosi" të asaj kohe, si një 'nxënës i dalluar' në klasën e dytë të ciklit të ulët.

E ndërkohë kam qenë edhe një fëmijë shumë i hedhur dhe i papërtuar dhe si fëmijët e asaj kohe luanim shumë, sidomos futboll, që ka qenë loja e parë për ne djemtë. Që në moshë të vogël, 6-7 vjeçare, në klasë të parë kam dëgjuar për herë të parë për futbollin, emrin Pano, "Panon e Partizanit". Partizani doli kampion atë vit dhe kështu them se u dashurova me Partizanin. Unë isha i mirë në futboll përveç dëshirës për të luajtur, në fëmijëri dhe pikërisht në moshën 12-13 vjeçare, në një spartakiadë të 1969 që zhvillohej tek ne, kjo gjë ra në sy të mësuesve të mi, të cilët më aktivizuan dhe më angazhuan më tej. Ata me sa duket panë tek unë aftësitë e veçanta që ka një futbollist dhe trajneri im i parë ka qenë mësuesi i gjuhës ruse, i cili vetë kishte qenë më parë pikërisht lojtar i "Skënderbeut", nga Maliqi, Bujar Myrtezai, por që tashmë tek ne jepte rusisht. Ndërsa ndiqja pasionin tim të futbollit, njihja dhe doja të dija mbi ekipet e futbollit që ishin në Shqipëri në atë kohë dhe ekipi i cili më kishte rrëmbyer zemrën, siç e thashë më lart, ishte "Partizani", që më vonë do të më përfshinte në gjirin e tij dhe do të bëhej pjesa ime më e rëndësishme dhe më e dashur.

Pra nuk ishte rastësi pjesëmarrja jote në këtë ekip?

Jo, nuk ishte rastësi. Partizani ishte një ëndërr për mua, që u bë ëndërra ime e realizuar. Ishte ëndërra dhe pikësynimi im, që kur u aktivizova me të rinjtë apo dhe më tej me të rriturit e qytetit.

Si ndodhi?

Ëndërra ime ishte jo vetëm futbollit por dhe të isha lojtar i Partizanit dhe nuk ka gjë më të bukur se kur ëndërra të realizohet. 12 -13 vjeçare aktivizohesha me të rinjtë dhe në moshën 15-vjeçare kalova tek ekipi i të rinjve. Kur u aktivizova me "24 Majin" e Përmetit fillova të bija në sy gjë që bëri që më vonë të më merrnin në ekipin e shtetit, pra Partizanin.

Cili ishte pozicioni juaj në formacion, në fushën e lojës?

Në Përmet kam luajtur si sulmues i majtë, kur erdha tek Partizani u pozicionova si sulmues i djathtë, rol të cilin e mbajta deri në fund, dhe me ekipin e Partizanit edhe me ekipin e kombëtares. Në Përmet kam luajtur me "24 Majin" me ekipin e të rriturve deri sa mbarova maturën. Në atë kohë kur mbarojë maturën para fillimit të shkollës të lartë zhvillohej një vit stazh dhe ishte pikërisht ky vit kur unë erdha në Tiranë. Ishte xhaxhai im që jetonte këtu, dhe që njëkohësisht kishte ndjekur aktivitetin tim si futbollist, por edhe ndërkohë ishte njëri nga tifozët e flaktë të "Partizanit".

Ai më çoi tek trajneri i Partizanit, Loro Boriçi. Trajnerët kishin informacion edhe për futbollistët që luanin me ekipet e rretheve dhe ndiqnin aktivitetin e tyre edhe nga shtypi i kohës. Më 14 gusht të vitit 1975, unë jam paraqitur në klubin "Partizani" para trajnerit Loro Boriçi, i cili sapo kishte mbaruar stërvitjen me ekipin e tij. "Ky është ai djali, profesor, shikoje", - i thanë. Pashë që Loros i ndrinë sytë, i shkëlqyen sytë sapo më pa. Direkt, tha: "Nesër në orën 10.00, do paraqitesh me ekipin në stërvitje". "Profesor po ju s'e patë", - i thanë, "E pashë, - tha ai, - e pashë". Unë që kisha pritur me emocion një testim të mundshëm, i madhi Loro Boriçi, i pagabueshmi në zgjedhjet që bënte për lojtarët e ekipit të vet, me sa duket, pa tek unë aftësitë e një futbollisti premtues, që jam përpjekur me punën dhe stërvitjen time të mos e zhgënjej në fushën e blertë. Ai ishte një seleksionues i madh. Parimi i tij, me sa duket ka qenë që t'i zgjidhte lojtarët e tij edhe me një fizik të fortë dhe shtatlartë dhe unë isha 1.83cm, 19-vjeçar, por dhe me një trup të formuar, pasi për tre vjet kam qenë gjimnast, përveç se futbollist, gjë që kishte dhënë rezultat në muskulaturën time. Ky ishte prezantimi im i parë dhe që atë ditë u aktivizova në stërvitje me ekipin e parë të "Partizanit". Pas dy javësh më rikthyen në Përmet, për shkak të burokracive të kohës dhe procedurave të transferimit nga njëri qytet në tjetrin edhe pse isha një futbollist i talentuar. Shkuarja në Përmet u organizua edhe me zhvillimin e një ndeshjeje, më 26 gusht, midis "Partizanit" dhe "24 Majit", që ishte në kategorinë e dytë. Ajo ishte një ndeshje historike, ku ekipi i "Partizanit" shkante në Përmet. Gjithçka u kthye në një festë, ku i gjithë Përmeti u mbush plot me të ardhur nga rrethinat e fshatrat përreth për të ndjekur ndeshjen, për të parë ekipin e "Partizanit". Kishin ëndërr të shikonin ekipin e "Partizanit", që në Përmet jo e jo, por ata nuk kishin pasur mundësi ta shihnin as në Tiranë. Stadiumi, fusha e sportit më tepër, të cilën

harruar", kur ti pret "atë shkresën nga lart". Pasi përfunduan procedurat lidhur me transferimin tim, më 19 shkurt të vitit 1976, u paraqita zyrtarisht tek klubi "Partizani", ku u bëra dhe pjesë e ekipit përfundimisht.

Si ishte, të ishe pjesë e ekipit të ëndërrave?

Njëkohësisht është shumë bukur, aq sa është edhe sfiduese, duke pasur parasysh që unë vija nga një qytet i vogël nga një provincë, nga një ekip i vogël gjithashtu, nga një kategori më e ulët dhe bëhesh pjesë e një ekipi që ishte në krye të klasifikimeve, një ekip me një emër të madh, kampion i vendit disa herë, me ndeshje ndërkombëtare etj. Fillimi ishte shumë i vështirë, ishte sfida e përshtatjes dhe integritit me ekipin, me një ekip që kishte njëkohësisht një emër tepër të madh, por ndërkohë ajo që më "jepte zemër", ishte se kisha mbështetjen e trajnerit. Ky është një avantazh i madh përveç parametrave që mund të kesh. Nga ana tjetër edhe stërvitja ishte tepër e madhe, me një ngarkesë tepër të lartë dhe ndryshe nga ajo që bënim në ekipin e Përmetit. Këtu tashmë kërkohej një nivel tjetër. Por që them se e përballova me sukses stërvitjen dhe përshtatjen.

Ju jeni një legjendë e ekipit "Partizani" si dhe e futbollit shqiptar, por gjithashtu jeni një emër që i ka bërë nder uniformës të ushtarakut, si ish-oficer. Si u gjendët në strukturat e FA-së. Kush ishte kontakti juaj i parë me to, si e kujtoni? Çfarë detyrash keni kryer gjatë karrierës ushtarake?

Kontakti im i parë me një strukturë ushtarake, ka qenë kur unë zhvilloja stazhin pas mbarimit të maturës, ku punova në një nga repartet ushtarake, ndërkohë që zhvilloja dhe stërvitjen me "Partizanin", pasi ekipi ishte pjesë e FA-së. Pas stazhit, mbarova studimet e larta në Institutin "Vojo Kushi", 1976-1979, sot Universiteti i Sporteve të Tiranës, por ndërkohë vazhdova edhe stërvitjen me ekipin. Nga grupi im, unë së bashku me 10 shokë të tjerë u bëmë pjesë e Forcave të Armatosura. Pra veshja uniformën ushtarake dhe u titullova oficer, mora emërimin si pedagog i Edukimit Fizik në Katedrën e Edukimit Fizik në Shkollën e Bashkuar të oficerëve. Ndërkohë isha pjesë e sport-klubit të ekipit "Partizani", ku zhvilloja gjithë aktivitetin tim sportiv, përveç detyrës ushtarake. Uniforma të jepte një emocion tjetër të veçantë. Dhe unë e kujtoj ditën time të parë të punës, tashmë si ushtarak me uniformë, teksa u futa në ambientet e Shkollës të Bashkuar,

Përshtati: MIMOZA GOLIKJA

Këshilltarët e Sigurisë Kombëtare nga të gjithë vendet anëtare të NATO-s dhe Suedia e ftuar, u takuan në Bruksel, më 7 shkurt 2024, për të diskutuar përgatitjet për Samitin e Uashingtonit në korrik, përfshirë mbështetjen e vazhdueshme për Ukrainën, forcimin e parandalimit dhe mbrojtjes së NATO-s dhe sfidat në rritje të paraqitura nga Kina. Sekretari i Përgjithshëm theksoi se si Evropa ashtu edhe Amerika e Veriut po japin kontribute kritike për të ruajtur lirinë e Ukrainës dhe se mbështetja për Ukrainën është në interesin e sigurisë së aleatëve. “Një fitore ruse do të na dobësonte dhe do të inkurajonte jo vetëm Moskën, por edhe Kinën, Iranin dhe Korenë e Veriut, - tha ai, duke shtuar se, - mbështetja për Ukrainën nuk është bamirësi. Është në interesin tonë të sigurisë.”

Sekretari i Përgjithshëm nënvizoi se në një vizitë në Uashington DC, javën e kaluar, ai tha se pati mbështetje të fortë për Ukrainën nga udhëheqësit e Kongresit, si republikanët ashtu edhe demokratët. Ai shtoi se debati vazhdon në Uashington mbi financimin për një numër prioritetesh të rëndësishme. “Është jetike që Kongresi i Shteteve të Bashkuara të bjerë dakord për mbështetjen e vazhdueshme për Ukrainën në të ardhmen e afërt dhe unë mbështetem te të gjithë aleatët për të mbështetur angazhimin e tyre”, - tha ai.

Stoltenberg nënvizoi gjithashtu masat për të forcuar parandalimin dhe mbrojtjen e NATO-s. “Që nga korriku i kaluar, NATO ka rënë dakord për marrëveshje industriale me vlerë 10 miliardë dollarë për municione, duke përfshirë 5.5 miliardë dollarë për 1000 raketa të tjera të mbrojtjes ajrore ‘Patriot’ vetëm muajin e kaluar. Një marrëveshje që do të ndërtojë më shumë kapacitete prodhuese në Evropë për këtë aftësi jetike”, - tha Sekretari i Përgjithshëm. Për forcimin e partneriteteve globale, Sekretari i Përgjithshëm theksoi se: “Konkurrentët tanë po bashkojnë gjithnjë e më shumë forcat dhe bashkëpunimi në rritje i Rusisë me Kinën, Iranin dhe Korenë e Veriut ngre shqetësime serioze. Pra, është edhe më e rëndësishme që NATO të punojë më ngushtë me partnerë si Australia, Japonia, Zelanda e Re dhe Koreja e Jugut”.

Këshilltarët e Sigurisë Kombëtare dënuan gjithashtu rolin destabilizues të Iranit në të gjithë Lindjen e Mesme. “Sulmet nga milicëtë të mbështetura nga Irani në Irak dhe Siri kundër forcave amerikane janë të papranueshme. Irani duhet të frenojë përfaqësuesit e tij”, - tha Stoltenberg.

NATO do të vazhdojë të mbrojë

vendet anëtare, njerëzit dhe vlerat e saj

“Sapo kam kryesuar një takim të Këshilltarëve të Sigurisë Kombëtare nga të gjithë aleatët e NATO-s. Dhe jam i lumtur që më bashkohet sot Këshilltari i Sigurisë Kombëtare i SHBA-së, Jake Sullivan”, - tha për gazetarët Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s Jens Stoltenberg, teksa doli në konferencën e përbashkët për shtyp me Këshilltarin e Sigurisë Kombëtare të Shteteve të Bashkuara, Jake Sullivan. “Në takimin tonë sot, aleatët e NATO-s diskutuan përgatitjet tona për Samitin e Uashingtonit në korrik, duke përfshirë Ukrainën; parandalimin dhe mbrojtjen; dhe sfidën në rritje të paraqitur nga Kina”, - njoftoi Stoltenberg. “Sot, aleatët përsëritën mbështetjen e tyre për Ukrainën. Kjo nuk është bamirësi. Është në interesin tonë të sigurisë. Një fitore ruse do të na dobësonte dhe do të inkurajonte jo vetëm Moskën por edhe Kinën, Iranin dhe Korenë e Veriut. Kjo ka rëndësi për sigurinë e Evropës dhe kjo ka rëndësi për sigurinë e Amerikës. Duke shpenzuar një pjesë të buxhetit tonë ushtarak, NATO ka ndihmuar Ukrainën të shkatërrojë një pjesë të konsiderueshme të kapacitetit luftarak të Rusisë. Mbështetja e Aleancës është gjithashtu një shembull i ndarjes së vërtetë të barrës transatlantike. Aty ku, si Evropa ashtu edhe Amerika e Veriut, po japin kontribute kritike për të ruajtur lirinë e Ukrainës. Javën e kaluar në Uashington, dëgjova mbështetje të fortë për Ukrainën nga udhëheqësit e Kongresit, si republikanët ashtu edhe demokratët. Debati vazhdon në Uashington mbi financimin për një sërë prioritetesh të rëndësishme. Është jetike që Kongresi i Shteteve të Bashkuara të bjerë dakord për mbështetjen e vazhdueshme për Ukrainën në të ardhmen e afërt dhe unë mbështetem te të gjithë aleatët për të mbështetur angazhimin e tyre”, - tha Stoltenberg, duke njoftuar se kishin diskutuar gjithashtu në takim për forcimin e mëtejshëm të parandalimit dhe mbrojtjes së NATO-s.

Ai tha se në Samitin e Uashingtonit në korrik, aleatët do të tregojnë se po përmbushin angazhimet, përfshirë burimet e plota të planeve të reja të mbrojtjes, investimi në aftësi të reja dhe përshtetimin e përpjekjeve për të forcuar bazën industriale të mbrojtjes transatlantike. Që nga korriku i kaluar, NATO ka rënë dakord për marrëveshje industriale me vlerë rreth 10 miliardë dollarë amerikanë për municione. Përfshirë 5.5 miliardë dollarë për 1000 raketa të tjera të mbrojtjes ajrore “Patriot” vetëm muajin e kaluar. Një marrëveshje që do të ndërtojë më shumë kapacitete prodhuese në Evropë për këtë aftësi jetike.

“Bota është bërë më e rrezikshme. Por NATO është bërë më e fortë me më shumë forca, gatishmëri më të lartë dhe rritje e investimeve në mbrojtje. Ne kurrë nuk mund ta marrim paqen si të mirëqenë. Por ne nuk shohim ndonjë kërcënim të afërt kundër asnjë aleati të NATO-s”, - tha Sekretari i Përgjithshëm. “NATO tani po mban ‘Steadfast Defender’, stërvitjen tonë më të madhe ushtarake në dekada. Stërvitja jonë tregon se nuk duhet të ketë vend për llogaritje të gabuara në Moskë në lidhje me gatishmërinë

Takimi i Këshilltarëve të Sigurisë Kombëtare: Jetike, mbështetja e vazhdueshme e SHBA-së për Ukrainën

dhe vendosmërinë e NATO-s për të mbrojtur të gjithë aleatët. Në takimet tona sot, ne trajtuam gjithashtu sfidën në rritje të paraqitur nga Kina dhe konkurrentët tanë po bashkojnë forcat gjithnjë e më shumë. Rritja e bashkëpunimit të Rusisë me Kinën, Iranin dhe Korenë e Veriut ngre shqetësime serioze”, - theksoi Stoltenberg. Pra, është edhe më e rëndësishme që NATO po punon më ngushtë me partnerë si Australia, Japonia, Zelanda e Re dhe Koreja e Jugut. “Sot, ne dënuam gjithashtu rolin destabilizues të Iranit në të gjithë Lindjen e Mesme, përfshirë mbështetjen e saj për grupet terroriste që sulmojnë forcat aleate dhe transportin civil. Sulmet nga milicëtë të mbështetura nga Irani në Irak dhe Siri kundër forcave amerikane janë të papranueshme. Irani duhet të frenojë përfaqësuesit e tij”, - tha Stoltenberg. “Faleminderit përsëri për angazhimin tuaj të fortë personal ndaj Aleancës sonë dhe për lidhshmërinë e jashtëzakonshme të Shteteve të Bashkuara dhe Presidentit Biden ndërsa përballemi me sfida globale. Së bashku në NATO, ne do të vazhdojmë të mbrojmë kombet tona, njerëzit tanë dhe vlerat tona. Dhe ne të gjithë presim me padurim Samitin në Uashington”, - përfundoi deklaratën Shefi i NATO-s.

Mbështetja e Uashingtonit për Ukrainën

Këshilltari i Sigurisë Kombëtare i Shteteve të Bashkuara, Jake Sullivan u pyet nga gazetarët se, cili është plani B i Uashingtonit për mbështetjen e Ukrainës, pasi ende nuk është votuar në Kongres paketa e ndihmës për Ukrainën. Sullivan tha se SHBA-ja nuk është e fokusuar në planin B. “Ne jemi fokusuar në planin A, jemi fokusuar në miratimin e një pakete mbështetëse dypartiake për Ukrainën që do t’i sigurojë asaj mjetet dhe aftësitë që i nevojiten për të vazhduar mbrojtjen në mënyrë efektive dhe të marrë përsëri territorin që Rusia aktualisht e ka të pushtuar, duke mos folur për detajet e mos votimit në Kongres, nuk do të hyj në detaje, por ajo që do të them është se edhe në 24 orët e fundit, ju keni parë një numër të konsiderueshëm republikanësh të dalin dhe thonë se pavarësisht se çfarë ndodh tjetër, ne duhet të çojmë përpara paketën e mbështetjes për Ukrainën. Ne synojmë plotësisht të shkojmë deri në pikën ku ajo paketë të kalojë si në Senat ashtu edhe në Dhomën e Përfaqësuesve dhe të vendoset në tryezën e Presidentit për nënshkrim”, - tha Këshilltari i Sigurisë Kombëtare i SHBA-së. “Koha është thelbësore në këtë drejtim, - tha ai, - me besimin e realizimit të paketës së ndihmës për Ukrainën, ne do të qëndrojmë të përqendruar në këtë dhe besojmë se ende mund dhe do ta realizojmë atë”.

Ndërsa Sekretari i Përgjithshëm Stoltenberg tha se: “Para së gjithash, ne duhet të kuptojmë se sa e rëndësishme ka qenë mbështetja jonë që nga pushtimi i plotë që ndodhi në vitin 2022. Ajo që kemi parë është një mbështetje e paprecedentë nga aleatët e NATO-s dhe mbështetja jonë po bën një ndryshim në fushën e betejës çdo ditë. Dhe është mbështetja nga aleatët e NATO-s që ka bërë të mundur që ukrainasit të çlirojnë 50% të territorit që forcat ruse pushtuan në fillim të luftës”, - tha ai. “Është mbështetja jonë që u mundësoi ukrainasve të hapnin një korridor në Detin e Zi, duke shtyrë flotën ruse të Detit të Zi dhe gjithashtu u mundësoi ukrainasve të shkaktonin viktima të rënda mbi pushtuesit rusë, më shumë se 300,000 viktima, kishte mijëra automjete të blinduara dhe qindra avionë”, - tha Stoltenberg. “Mesazhi i parë është se mbështetja jonë bën ndryshimin dhe me të vërtetë i ndihmon ukrainasit të demonstrojnë se ishte një gabim i madh strategjik i Presidentit Putin që të pushtonte Ukrainën. Ai besonte se ishte në gjendje të merrte kontrollin e Ukrainës brenda disa ditësh.

Dhe tani lufta së shpejti do të kalojë në vitin e saj të tretë, dhe ukrainasit kanë qenë në gjendje të bëjnë vërtetë përfitime të rëndësishme. Kjo është edhe arsyeja pse është e rëndësishme që mbështetja të vazhdojë”. Sekretari i Përgjithshëm ashtu si dhe Këshilltari i Sigurisë Kombëtare, Jake Sullivan, tha se NATO është e përqendruar në planin A dhe ai plan është se, të gjithë aleatët vazhdojnë të mbështesin Ukrainën, kjo është me të vërtetë një përpjekje e përbashkët e Evropës dhe Amerikës së Veriut. “Ne kemi parë ndarje të barrës brenda Aleancës, kur bëhet fjalë për mbështetjen për Ukrainën dhe pres që SHBA-ja të marrë vendime në të ardhmen e afërt për të vazhduar mbështetjen e Ukrainës”, - theksoi Shefi i NATO-s.

Këshilltari i Sigurisë Kombëtare i SHBA-së tha për Ukrainën se “Që nga dita kur filloi lufta, por edhe para fillimit të saj ne kemi argumentuar vazhdimisht se pse ngritja dhe mbështetja e Ukrainës është në interesin themelor të sigurisë kombëtare të Shteteve të Bashkuara dhe të Aleancës Transatlantike. “Ne kemi vazhduar të mbizotërojmë në atë argument se shumica dërrmuese e popullit amerikan e sheh meritën në këtë dhe një grup i fortë dypartiak i Senatorëve dhe Përfaqësuesve kanë vazhduar të mbështesin Ukrainën dhe vazhdojnë të besojnë në këtë, kështu që ne do të qëndrojmë në kurs dhe do të vazhdojmë të theksojmë se largimi nga Ukraina në këtë moment, në këtë kohë do të ishte thelbësor të gabuar nga pikëpamja e sigurisë sonë bazë kombëtare në SHBA dhe për aleatët tanë të NATO-s gjithashtu. Ne mendojmë se do të vazhdojmë ta fitojmë këtë argument. Sepse ne e kemi të vërtetën në anën tonë”, - tha Jake Sullivan.

Aleatët e NATO-s po mbështesin Ukrainën me dërgesa të drejtpërdrejta të armëve dhe municioneve, por gjithashtu edhe duke investuar dhe rritur kapacitetin e tyre për të prodhuar armë. “Së fundi, mendoj se duhet të pranojmë se lufta në Ukrainë është një sfidë, sepse është një kombinim i luftës së llogoreve të Luftës së Parë Botërore, e kombinuar me një teknologji moderne të shekullit të 21-të, duke përfshirë dronët dhe kjo është pikërisht sfida në të cilën ndodhemi, duke u adresuar së bashku me Ukrainën, duke u ofruar atyre mbështetje”, - nënvizoi Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg.

Lidhur me tablonë e përgjithshme të ndarjes së barrës së aleatëve dhe kontributeve të tyre në Ukrainë, ajo duket mjaft e shëndetshme. Shtetet e Bashkuara kanë hyrë me një kontribut të madh gjatë dy viteve të fundit, por po ashtu edhe shumë partnerë evropianë dhe mbështetja totale evropiane, duke përfshirë anën e mbrojtjes, që ka qenë e fuqishme. Sigurisht, ne gjithmonë duam të shohim më shumë”, - tha Këshilltari i Sigurisë Kombëtare. Ai përforcoi se: “Koalicioni i vendeve që janë mbledhur për të mbështetur Ukrainën ka ecur me shpejtësi dhe ka ecur shumë, dhe ne vetëm duhet ta mbajmë këtë dhe ku ka boshllëqe specifike që duhet t’i plotësojmë ato”.

Sekretari i Përgjithshëm Stoltenberg tha se: “Ndarja e barrës në praktikë, e demonstruar nga aleatët evropianë, Kanadaja dhe Amerika e Veriut, ka luajtur rol të rëndësishëm, si në mbështetje ekonomike financiare dhe në rolin udhëheqës të marra të gjitha së bashku. Ne gjithmonë dëshirojmë që aleatët të bëjnë më shumë dhe jo më pak, të mbështesin atë që tashmë janë të përkushtuar të bëjnë. Dhe ky është mesazhi kryesor sot, se ne duhet të mbajmë mbështetjen tonë dhe kjo është një përgjegjësi për të gjithë aleatët”, - tha Stoltenberg.

Nga Shkodra në Çamëri

Mbretëria e Epirit nën udhëheqjen e Pirros nga vitet 307-277 p.e.s. dhe në Mesjetë në shekujt 14-15 me Despotatin e Epirit nën Gjin Bue Sapatën e pasardhësit e tij, kurse në Mesjetën e vonë nën Ali Pashë Tepelenën.

Për shtrirjen e saj në dialektin e tyre ata të thonë: “Çamëria zihet (quhet) nga lumi i Shalësit (Pavlo) në veri jaram (deri) tek Gurët e Zezë nën Prevezë (në jug)”. Këtë e pohojnë të gjithë autorët grekë të lashtësisë e Mesjetës: Straboni – Ptolemeu – Herodoti – Tuqiditi – Plini e Stefan Bizantini e deri tek studiuesit më afër kohës sonë si Pukëvili – Liku – Brukon – Boe – Lir – Han – Dozon si dhe akademiku ynë Eqerem Çabej etj.

Grekët e quajtën vendin Epir që do të thotë tokë – stere – kontinent sepse vetë ata jetonin në ishujt e shumtë të Egjeut dhe popullsinë e Epirit. Varvaris ose Barbarë që do të thotë se nuk flasin gjuhën e tyre greke, por një gjuhë të ndryshme.

Në këtë shtrirje gjeografike janë 9.203 km² bashkë me ujërat e brendshëm, por bërthama tërësisht shqiptare jeton në 2.550 km². Në vitin kur filluan problemet në këtë krahinë, 1913, jetonin 50.000 myslimanë dhe 40.000 ortodoksë nga të cilët vetëm 18.000 flisnin gjuhën greke.

Sot, kuptohet me rritjen e popullsisë 165.000, shqiptarë në Çamëri, 300.000 në Turqi si dhe ata që jetojnë në Shqipëri dhe diasporë (SHBA) bëhen gjithsej, 700.000 çamë.

Ka një reliev të larmishëm me bregdet (me skela, limane stacione balneare e kriporë) me fusha dhe kodra të shfrytëzueshme, male që e mbrojnë nga erërat e lindjes e me një klimë mesdhetare që lejon kultivimin e ullinjve, agrumeve, pemëve frutore, vreshtave, drithërave dhe bimëve industriale. Ka 343 ditë me diell ose mbi 2.700 orë me diell në vit, me temperaturë mesatare vjetore 13 – 15°C dhe në bregdet 17 – 18°C, që janë më të larta se në të gjitha trevat shqiptare.

Rrjeti hidrografik është mjaft i dendur me lumenjtë, Kalama ose Thiama, 115 km, që i ka dhanë edhe emrin krahinës, lumi i Artës 110 km në kufirin më jugor, lumi i Llurit 80 km, Lumi i Zi ose Akeroni 53 km, Llakat e Sulit dhe Lumi Pavell ose i Shalësit në veri me 50 km gjatësi.

PIKËTAKIMET E QYTETIT TË SHKODRËS ME ÇAMËRINË

Këto dy ekstremite të Shqipërisë kanë qenë gjithmonë prë e lakmive të fqinjëve tanë veriorë e jugorë, Shkodrën për famën e kulturën e saj dhe që e donin për kryeqytet dhe Çamërinë për pasuritë, begatinë, klimën e bregdetin e saj.

Çamëria është temë e përhershme dhe shqetësimi i madh i të gjithë rilindasve tanë, ku ndër ta shquhen Pashko Vasa, At Gjergj Fishta, Luigj Gurakuqi, Dom Ndre Mjeda etj.

Nga lashtësia na vijnë të dokumentuara lidhjet e Pirros së Epirit në jug me Mbretërinë e Ardianëve në veri.

Pashko Vasa më 1879 shkruan për gjithë ata burra që e bënë çështje të vetën lirinë dhe pavarësinë e Greqisë si, Marko Boçari dhe Foto Xhavella me familjarët e bashkëfshatarët e tyre.

Mjeda që në moshën 18-vjeçare në poezinë “Vllavrasësi” ngjarjet i vendos jo pa qëllim në Çamëri.

Në këtë kohë bandat greke të Delijanaqit masakronin popullsinë çame. Edhe tek poezia “Meyerling” ai heq një paralele në mes të dhimbjes së Elizabetës për të birin e vranë me dhimbjen e nënave çame për bijtë e tyre të masakruar nga greku.

Në ciklin e gjatë me poezi “Iliria e Epirit” tek poemat “Lissus” dhe “Scodra” thotë për Teutën që rrjedh nga perënditë e Dodonës dhe për tempullin pagan të tij.

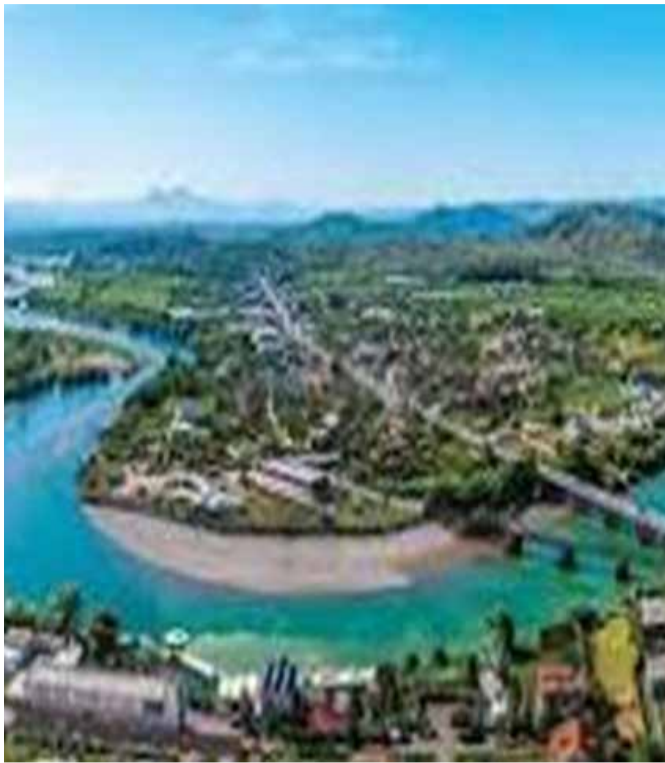
Edhe në abetaret apo librat e shkruara nga ai apo edhe në bashkëpunim me Xanonin, para dhe pas Konferencës së Ambasadorëve jep malet, lumenjtë, liqenet dhe qytetet e Çamërisë si pjesë integrale të Shqipërisë.

Por njëkohësisht duhet thënë se edhe burrat e Çamërisë ia kanë kthyer Shkodrës miqësinë me të njëjtën zemërgjerësi.

Disa fakte që flasin shumë për çdo periudhë që kaloi populli ynë Më 1870, gjejmë në Shkodër si përgjegjës të bibliotekës së vezirëve dhe si mësues të fëmijëve të tyre, të atin e Hoxhë Tahsinin, Osman Efendi Rushitin.

Edhe vetë Hasan Tahsini dokumentohet të ketë ardhur dy herë si mik në familjen e vjetër dhe me tradita të Tabakëve.

1. Në vargjet e një kënge popullore Marko Boçari e këshilloi Ali Pashë Tepelenën për t’u bashkuar me Bushatllinjët, për të dërmuar

Turqinë e për ta bërë Shqipërinë.

Ja vargjet:

“Medet për vezir Alinë

Që nuk e dëgjoi Boçarinë

Të mblidhej me Bushatllinë

Për ta bërë Shqipërinë”

Në disa vargje të këngëtarit popullor çam (anonim) jepet vizioni sa real aq dhe fisnik e dashamirës në lidhje me fqinjët:

“Për të gjithë Shqipërinë

Gegërinë e Toskërinë

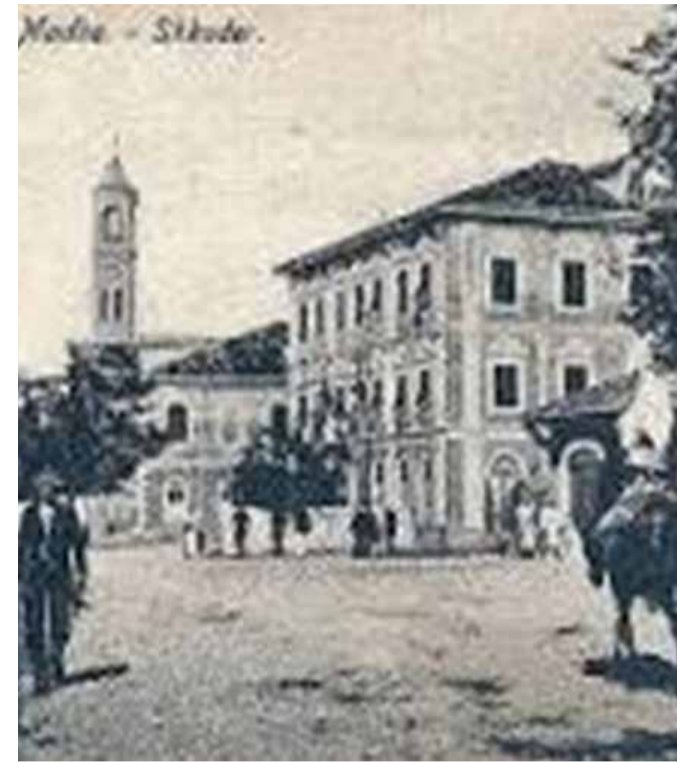
Nga Tivari në Janinë

Prevezë, Shkup e Prishtinë

Me gjitonët (fqinjët) miqësinë

Bashkë të shporrim Turqinë”

Një figurë shumë interesante është ajo e çamit me origjinë nga Parga, Kolë Arsen Idromenos, (i lindur në Shkodër me nënë nga familja e dëgjuar e Saraçëve të këtij qyteti). Kjo figurë poliedrike i dha shumë qytetit të Shkodrës, si patriot, piktor i talentuar, skulptor i gurit, mermerit e drurit, fotograf, muzikant, skenograf e butaforist, arkitekt dhe urbanist si dhe xhenerier i shquar. Ai ishte edhe realizuesi i shfaqjes së parë filmike në Shqipëri në një distancë të shkurtër kohore nga shfaqja e parë e filmit në Evropë. Këtë

figurë, që me plot gojë do ta quanim një “Da Vinçi” shqiptar.

Edhe Arshi Pipa, një personalitet i shquar i kulturës dhe letrave shqipe, si dhe një vatan e kryetar i saj për një periudhë kohore, në një takim me intelektualët e qytetit të Shkodrës ka thënë: “Jam me origjinë nga Çamëria, prindërit e mi janë vendosur në Libohovë e më vonë në Shkodër”.

Gjithashtu Shkodra nuk harron veprimtarinë e gjeneralit Hilmi Seiti, një figurë karizmatike, siç na e përshkruan në kujtimet dhe intervistat e lëna nga At Zef Pllumbi, i cili dëshmon edhe për helmatisjen e tij nga regjimi i kaluar që e provon me rrëfimet e të penduarve në burg. Po kështu Shkodra ka vlerësuar edhe kontributet e familjeve çame.

Me shumë rëndësi ka qenë edhe fjala e Kryetarit të “Vatrës” Gjon Buçaj në manifestimin popullor të Qafë Botës, më 25 qershor 2011, ku thotë: “Krimi i grekëve ndaj shqiptarëve, sidomos pjesës myslimane të saj. Greqia mban peng në ndërgjegjen e saj fajin e krimit antinjerëzor, duke dhunuar e vranë shqiptarët, përlyen kështu emrin e saj si “djep i demokracisë”. Gjaku nuk harrohet, por kur gjakësi kërkon falje, ajo edhe pranohet. “Burrë është ai që fal dhe jo ai që vret”. Ajo duhet t’u japë çamëve pasaportat dhe t’u kthejë pronat. Ne u lejojmë grekëve ngritjen e varrezave të tyre në tokën tonë dhe ajo nuk lejon që çamët të vizitojnë varret e të parëve të tyre”.

Prof. Asoc. Dr. Zaho GOLEMI

(Homazh dhe mirënjohje me rastin e 80-vjetorit të ekzekutimit nga pushtuesit fashistë në fshatin Vajzë të Vlorës, të Këze Shahin Sulçaj (28.5.1898 – 25.12.1943) dhe Pesare Xhezo Kërroçaj (22.3.1906 – 30.1.1944), heroinave labe që u ekzekutuan nga nazifashistët gjermanë gjatë LANÇ-it).

Gratë shqiptare, përgjatë shekujve të mbijetesës nga pushtuesit, kanë luftuar krah për krah burime, kanë qenë burim frymëzimi për trimëri e mençuri nëpër breza. Ato kanë qenë nëna që kanë lindur trimërinë në djepe dhe kanë përkundur ëndrrat e lirisë së truallit arbëror. Gratë shqiptare që shkruan lavdi me gjakun e tyre janë të shumta në të gjitha betejat, por veçanërisht përgjatë LANÇ-it në rreshtat partizane u rreshtuan qindra gra e vajza në formacionet luftarake, pa llogaritur qindra mijëra të tjera që mbështetën luftën me ushqime, veshmbathje e transportim armësh e municionesh në drejtim të frontit. Historiku i fshatit Vajzë njih dy shembuj sinjifikativ të kontributit të dy grave heroina të këtij fshati, në të cilin shkruhet respektivisht: “Këze Shahin Sulçaj, nëna e dëshmorëve Mete e Delo Mystehak Sulçaj, u vra nga nazistët gjermanë në afërsi të shtëpisë së saj, më 28.12.1943. Ajo kujdesej shumë për partizanët dhe me çka i ndodhej i ushqente. Të dy djemtë e saj ishin në luftë në formacionet partizane. Ajo gjithçka e kishte vënë në shërbim të luftës (Këze Shahin Sulçaj, nëna e dëshmorëve Mete e Delo Mystehak Sulçaj, ishte me origjinë nga fshati Beçisht i Tepelenës; ndërsa “Pesare Xhezo Kërroçaj, ka qenë një grua fshatare e varfër, e cila me sa mundësi që kishte dhe me çfarë i ndodhej në shtëpinë e saj jepte kontributin e saj për luftën pa u kursyer. Gjermanët dhe bashkëpunëtorët e tyre e kapën Pesaren, duke u larguar nga një kasolle dhe e pushkatuan me pretekstin se ajo ndihmonte partizanët me ushqime, strehime etj.”.

Jeta dhe aktiviteti i të pushkatuarve të fshatit Vajzë është trajtuar në dekada si pjesë e krenarisë së fshatit të martirizuar përgjatë luftës, fshat që për mbështetjen që i dha formacioneve çlirimtare ishte djegur tre herë nga fashizmi. Gratë e pushkatuara kishin tipare të përbashkëta të gruas qëndrestare dhe kundërshtuese të pushtimit. Këze Shahin Sulçaj, që ishte edhe nëna e dëshmorëve Mete e Delo Mystehak Sulçaj, kishte lindur në Beçisht të Tepelenës më 28.5.1898, ndërsa Pesare Xhezo Kërroçaj ishte lindur në fshatin Vajzë të Vlorës, më 22.3.1906. Vajzëria e tyre ishte një periudhë të pamundësisë për ta jetuar periudhën e fëmijërisë, pasi fshatrat e tyre përngjanin për nga jetesa e vështirë ekonomike, megjithëse atyre nuk u trembej syri para asnjë vështirësie. Ato ishin rritur me halle dhe hallat nuk iu ndanë edhe kur u bënë nëna. Në Labëri thonë: “dardha bie nën dardhë”. Oxhaku familjar i kishte mëkuar që në vajzëri me dashurinë për atdheun dhe urrejtjen ndaj pushtuesve. Të dyja ishin gra trimëshra, pasi nuk i mposhtën as kërcënimet e fashistëve dhe as vdekja. Jetuan në familje të varfër, por krenare dhe me vlerat e larta njerëzore e atdhetare. Ato u bashkuan me gjithë gratë antifashiste të fshatit Vajzë dhe ndihmonin me luftën çlirimtare me gjithçka mundeshin. Ishin nëna e gra të zgjuara, të gojës, si dhe të patrembura nga vështirësitë e jetës, ato i shikoje shpesh që të kuvendonin edhe me burrat e fshatit për problemet themelore dhe më të mprehta të fshatit në kohë pushtimi.

Pesarja është kapur nga fashistët dhe bashkëpunëtorët në janar 1944-ës, pranë shtëpisë së saj dhe me gjithë përpjekjet që bëri për t'u shpëtuar fashistëve dhe bashkëpunëtorëve të tyre, nuk i shpëtoi ndëshkimit fashist të breshërisë së plumbave. Kriminelët nazistë që erdhën në Shqipëri si “kalimtarë” të mbështetur edhe nga disa bashkëpunëtorë kishin mbërritur edhe në zonat “problematike”, që rebelimin ndaj pushtuesve e kishin në gjak. Që të dy gratë sikurse gjithë nënat në fshatin Vajzë, Këzja dhe Pesarja njiheshin si strehuese të forcave partizanëve dhe aktiviste tepër aktive për mbështetjen e Lëvizjes Nacionalçlirimtare. Për qëndrimin e saj të vendosur pro LANÇ-it dhe duke mos mundur që ta detyronin të tregonte bazat partizane dhe mbështetësit e luftës partizane e pushkatuan në oborrin e shtëpisë, në fshatin e saj në Vajzë të Vlorës. Akti i saj si dhe qëndrimi i palëkundur trimëror edhe përpara pushkatimit ishte një burim frymëzimi i një nëne heroinë për brezat, për atdhedashurinë dhe papërkulshmërinë edhe në

Pesare Xhezo Kërroçaj, Këze Shahin Sulçaj, nënat shqiptare që dhanë jetën për atdhe

situatat më kërcënuese për jetën edhe në momentet kur i morën jetën me vdekje skuadra naziste e pushkatimit. Breshëria e automatikut ia preu jetën në mes, në moshën 38 vjeçare, Pesare Kërroçaj, një nënë e fortë labe me virtyte të larta atdhetarie në mesditën e 30 janarit 1944. Shembulli i saj u bë burim frymëzimi për gjithë vajzat e gratë e fshatit Vajzë dhe mbarë krahinës në mbështetje të Luftës së Madhe Antifashiste Nacionalçlirimtare. Pushkatimi i Pesare Kërroçaj me pretekstin se ndihmonte partizanët dhe e kishte kthyer shtëpinë në bazë për mbështetje për partizanët, nuk i trembi dhe nuk i stepi bashkëfshataret e saj, nënat dhe vajzat e fshatit të Vajzës, që ishin bërë mbështetje e fuqishme për luftën antifashiste në fshat dhe në mbarë krahinën. Fakt është se në gati gjysmëshekulli, Pesare Xhezo Kërroçaj është trajtuar si dëshmore edhe pse nuk i ishte akorduar titulli me vendim juridik, kur në fakt e kishte merituar prej kohësh. Në radhët e librit të ish-zëvendësministrit të Mbrojtjes Popullore, ushtarakut madhor Maliq Sadushi, “Fshati ynë i mirë, Histori e fshatit Vajzë”, ka një gjykim e sugjerim si amanet brezash: “Okupatori nazifashist në bashkëpunim me tradhtarët, në çdo operacion që ndërmori bëri terror në popull. Ata kapën e pushkatonin gra e fëmijë të pafajshëm. Krime të tilla bënë edhe në Vajzë, duke kapur e pushkatuar pa gjyq nëntë vetë, midis tyre edhe dy gra. Po të merret parasysh aktiviteti i këtyre viktimave në dobi të luftës dhe mënyra se si janë kapur nga armiku, qëndresa e tyre etj., ata me të drejtë duhen quajtur dëshmorë të LANÇ-it dhe jo viktimat. Ky problem mbetet i hapur edhe në organet kompetente dhe mund e duhet të shikohen në të ardhmen... ligjërisht ky problem nuk është zgjidhur ende”. Por populli ynë ka një maksimë proverbiale që thotë se, “e drejta zhytet por nuk mbytet”. Këze Sulçaj dhe Pesare Kërroçaj ranë nga breshëria e plumbave të falangave fashiste. Ato ranë në fushën e nderit për të mos u harruar dhe për të mos vdekur. Ato ngelën në kujtimet e fshatit Vajzë, të krahinës, ndërkohë që kryeplaku dhe pleqësia e fshatit Vajzë e ka evidentuar si një ndër dëshmorët që plotëson kriteret ligjore, bazuar në ligjin nr. 109/2018, datë 20.12.2018, “Për statusin e Dëshmorit të Atdheut”, në nenin 5, “Kriteret për shpalljen e statusit “Dëshmor i atdheut”, Pika “d” në të cilën thuhet që: “Shpallen Dëshmorë të Atdheut shtetasit shqiptarë të pushkatuar për pjesëmarrjen në formacionet luftarake të Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare apo për mbështetje të pjesëmarrësve të Frontit Antifashist Nacionalçlirimtar, si dhe të pushkatuar për hakmarrje nga pushtuesit nazifashistë apo bashkëpunëtorët e tyre,

nga data 7 prill 1939 deri më 9 maj 1945”. Është më se e natyrshme se ligji ka hapur dritën jeshile që Këze Sulçaj dhe Pesare Kërroçaj, të shpallen me titullin “Dëshmor i Atdheut” bazuar në kriteret ligjore. Propozimi për herë të parë për t'i shpallur dëshmore është bërë në vitin 1989 - 1990, por me kalimin në sistemin e ri demokratik, dokumentacioni ngeli i paplotësuar në ish-Komitetin Ekzekutiv të Këshillit popullor të rrethit të Vlorës. Prishja e sistemit e shtyu procesin e përgatitjes së dokumentacionit në pothuaj mbi një çerek shekulli. Gratë dhe vajzat në fshatin Vajzë, në Labëri dhe në të gjithë Shqipërinë, u afirmuan si luftëtare të lirisë dhe progresit shoqëror e politik me aktivitetin dhe shembullin e tyre, edhe në zonat më të thella të vendit. Ashtu si bashkëluftëtarët e tyre në formacionet partizane, ato i rezistuan faktorëve të rrezikut në luftë, i rezistuan vështirësive të terrenit natyror e të motit, i rezistuan urisë dhe pagjumësisë, i rezistuan torturave e plagëve të marra në luftë, u përballën me burgjet fashiste dhe kampet e përqendrimit e të shfarosjes në masë, u përballën me dhimbjen e ndarjes nga jeta të njerëzve të tyre të afërt dhe luftëtarëve të çetave, batalioneve e brigadave partizane. Shembulli më sinjifikativ janë edhe ekzekutimi i dy grave të ekzekutuara nga fashistët në fshatin Vajzë të Këze Sulçaj dhe Pesare Kërroçaj. Shembulli i kontributit të këtyre grave luftëtare të lirisë, dëshmore e heroina duhet të njihet, respektohet dhe të mbrohet nga brezat, si modeli luftarak i qëndresës për ekzistencën e mëvetësinë e shtetit dhe kombit. Krahas akteve të larta të trimërisë dhe të vetëmohimit të shumë grave e vajzave si, Bule Naipi, Persefoni Kokëdhima, Liri Gero, Margarita Tutulani, Shejnaze Juka, Mine Peza, Nimete Progonati, Zonja Çure, Qeriba Derri, Fato Berberi, Qybra Sokoli, Ylber Belibashi, etj., kishte edhe gra që u ekzekutuan si mbështetëse të fuqishme të kësaj lufte të madhe të shqiptarëve. Gratë e fshatit Vajzë dhe të mbarë Labërisë sikurse gratë në mbarë shqiptarinë në Luftën Nacionalçlirimtare, ishin kontribuuese reale të çlirimit kombëtar e shoqëror të saj. Lufta ishte në njëjtën kohë edhe një shkollë e madhe për emancipimin shpirtëror të gruas, ku në fakt gruaja shqiptare theu mjaft koncepte e praktika të vjetra dhe afirmoi veten e saj të denjë për një shoqëri të lirë dhe përparimtare. Gjaku i grave të fshatit Vajzë, i Këzes dhe Pesares ishte gjaku që u derdh për lirinë e Shqipërisë dhe kombit shqiptar, prandaj edhe meriton vlerësim, nderim dhe mirënjohje në ditët tona dhe në brezat që do të vijnë.

Lamtumira për pedagogun ushtarak

Avni Hajro në tokën e bekuar

Prof. Asoc. Dr. BERNARD ZOTAJ

Pedagogu me takt në auditor...

Miku im, dr. Albert Hitoaliaj më njofton se ditë më parë ishte ndarë nga jeta ushtaraku Avni Hajro në SHBA. “Mundesh të shkruash diçka për të, pasi na mungon informacioni dhe besoj se duhet të kesh informacion më të detajuar”. Në kujtesë nga studimet në Akademinë e Mbrojtjes, pedagog Avni Hajro na jepte disa leksione të Historisë të Artit Ushtarak, për veprimet luftarake të njëjësive të UNÇSH-së në tokat e Jugosllavisë gjatë Luftës së Dytë Botërore, si dhe leksionin për provokacionet e gushtit të vitit 1949. Në leksion, por dhe në seminare ishte tepër i kujdesshëm në analizën dhe nxjerrjen e përfundimeve ushtarake për çdo luftim apo betejë të zhvilluar. Ishte i ngadaltë në shpjegim, por argumentues dhe tepër i vëmendshëm në përgjigjet akademistëve. Ndërhynte me kujdes dhe shpesh theksonte se “sikur të trajtohet problemi në këtë kënd shikimi”. Pra nuk kërkonte një riprodhim të leksionit, por këndvështrimin e akademistit dhe logjikën në argumentimin e problemit... Kohë më vonë, nga fillimi i vitit 1994, kur kishte dalë në lirim, e kam takuar në një dyqan që shiste fruta-perime, pasi kishte dalë në reformë, një pedagog i përgatitur dhe me përvojë në fushën e historisë ushtarake, me gradë shkencore për këtë fushë...

Shkollimi dhe pasioni për profesionin

Avni Sulejman Hajro ka lindur më 19.12.1947, në fshatin Boshanj të Ersekës, në një familje me tradita të hershme atdhetare. Në fshatin e lindjes në vitet 1954-1961 ndoqi shkollën 7-vjeçare. Në çdo vit të shkollës kishte dalë me rezultate të larta, kështu që mundi të ndiqte arsimin e mesëm. Në atë kohë shumë të rinj pëlqenin uniformën e shkollës “Skënderbej”, një uniformë që e kishin ëndërr shumë djem të moshës 14-15 vjeçare. Ëndrra iu realizua dhe Avniu ndoqi në vitet 1961-1965 shkollën Ushtarake “Skënderbej” në Tiranë. Aty mësoi shumë dhe u njoh me mjaft të rinj që studionin me këmbëngulje për të arritur diçka në jetë. U dha shumë pas sportit dhe studimit, u bë një skënderbegas i fuqishëm dhe i dalluar në mësim. Kjo për faktin se kur kaloi në Shkollën e Bashkuar të Oficerëve, nxënësit me rezultate të larta regjistroheshin në Fakultetin e Artilerisë. Kështu në vitet 1965-1967 ndoqi studimet në Shkollën e Bashkuar të Oficerëve. Shkollën e përfundoi me rezultate të larta dhe i dalluar në të gjitha disiplinat ushtarake. Çdo oficer që përfundonte shkollën e lartë e niste karrierën komandantit toge, pra nga elementi më fillestar i një kuadri ushtarak për të ecur më tej në karrierë. Në vitet 1967-1970, kreu detyrën e komandantit të togës në një repart ushtarak në grupin e Artilerisë Tokësore. Punoj me përkushtim dhe në çdo vit ishte në pararojë të realizimit të detyrave luftarake. Për punë të mirë në vitin 1970 emërohet shef zbulimi artilerie në një repart ushtarak të Artilerisë Tokësore, detyrë e kryer deri në vitin 1975. Përsëri ishte në ballë të detyrave luftarake dhe në vitet 1975-1980 kreu detyrën e komandantit të Grupit të Artilerisë Tokësore në Mëzez të Tiranës.

Komandant Avniu iu përkushtua përsëri studimit të artilerisë tokësore, si artileri e paracaktuar kryesisht për luftë kundër objektivave tokësore. Në ushtrinë popullore ajo përbëhej nga nënreparte, reparte dhe njësi të artilerisë së Forcave Tokësore. Kujdes të veçantë komandanti iu kushtonte sistemeve të

IN MEMORIAM

topave, obusëve, top-obusëve, mortajave, si dhe mjeteve të ndërlidhjes, por dhe instrumenteve dhe aparaturave të nevojshme për zbulim e qitje. Reparti ku drejtonte ishte model dhe shpesh në të organizoheshin mësimet treguese si dhe shkëmbim përvojë midis repartesh. Ky grup dallohej në zgjidhje të detyrave të zjarrit, të shumëllojshmërisë dhe të mbështetjes me zjarr të FT-së në të gjitha llojet e luftimeve dhe operacioneve. Komandant Avni Hajro i kushtonte vëmendje të madhe kësaj arme, pasi Artileria Tokësore përbënte dhe masën kryesore të artilerisë të FA-së. Nëpërmjet mësimet, seminarëve, stërvitjeve dhe fushimeve, grupi i artilerisë që drejtonte komandant Avniu i përvetësoi mjaft mirë parimet kryesore të përdorimit luftarak, si përqendrimi i masës kryesore në drejtimet më të rëndësishme, bashkëveprim të ngushtë dhe të vijueshëm me këmbësorinë, tanket dhe llojet e tjera të armëve, realizimin e një drejtimi elastik, të pandërprerë dhe të qendrorizuar të artilerisë dhe të zjarrit të saj, si dhe befasia dhe saktësia e hapjes së zjarrit. Të gjitha këto parime u vunë në praktikë dhe komandantit Avni Hajro iu dha e drejta për studime të thelluara në fushën ushtarake.

Pedagogu që shkroi për luftën partizane

Pas studimeve dyvjeçare, në vitet 1980-1982, përfundoi me rezultate të larta Akademinë e Shtabit të Përgjithshëm dhe mori emërimin pedagog në Katedrën e Historisë të Artit Ushtarak. Kështu nisi një detyrë e re, por bazë kishte përvojën e mëparshme dhe praktike të bazës së ushtrisë, repartin. Edhe në akademi iu përvesh punës për të realizuar studimet që kërkonin një vëmendje të madhe, studim të literaturës, “gërmime” në arkiva, takime me veteranë dhe luftëtarë, përgatitje për leksion, mbrojtje të leksionit në katedër, lektim para

akademistëve dhe zotërim të orës së seminarit etj. Gjatë viteve të punës si pedagog i HAU kreu studimin “Provokacionet e Gushtit 1949”, si dhe “Veprimet e UNÇSH për çlirimin e tokave të Jugosllavisë”. Ndërsa në vitet 1980-1986 punoi si bashkautor për librin “Historia e Artit Ushtarak të LANÇ-it”, libër i vlerësuar në stafet akademike si dhe ushtarake, por dhe nga Akademia e Shkencave. Gjatë kësaj periudhe të qëndrimit pedagog për 11 vjet në akademi redaktoi nga ana ushtarake Historikët e BrIIS, BrVIIS, BrXXIIS dhe BrIXS. Në vijim botoi në revistat shkencore artikuj shkencorë, si dhe në shtypin ushtarak tematikë nga HAU shqiptar, botëror, përvojë nga Luftërat Lokale pas Luftës së Dytë Botërore etj. Njëkohësisht ka qenë autor i 7 zërave të Fjalorit Enciklopedik Shqiptar (FESH) të vitit 1985, por dhe 2008, si dhe autor i 10 zërave të Fjalorit Enciklopedik Ushtarak (FEU) të vitit 2022.

Për të gjithë këtë punë studimore dhe pedagogjike Avni Hajro mbrojti gradën shkencore “Doktor” me temën “Veprimet luftarake dhe tiparet e AU-së të njëjësive të UNÇSH-së, në ndjekje të armikut në Kosovë e në vise të tjera të Jugosllavisë, tetor 1944-shkurt 1945”. Udhëheqës Shkencor të doktoraturës ishte Katedra e HAU në Akademinë e Shtabit të Përgjithshëm. Mbrojtja u zhvillua më datë 28.05.1988, para jurisë së posaçme të kryesuar nga Prof. Kostaq Karoli.

Disa prurje të reja në studimin për LANÇ-in të pedagog Avniut

Në studimin “Tipare të operacionit mësimor të njëjësive të Ushtrisë Nacionalçlirimtare për çlirimin e Kosovës, gjatë viteve 1942-1945” ka vënë në dukje se këto formacione luftuan me ndjenjën e atdhetarizmit dhe internacionalizmit kundër ushtrive nazifashiste dhe tradhtarëve në Kosovë, në Maqedoni, në Mal të Zi dhe në

Bosnje-Hercegovinë. Që nga mesi i vitit 1942, së bashku me vëllezërit shqiptarë e partizanë të Kosovës i goditën armiqtë në Plavë e në Guci, në trevën e Kosovës e në Rrafshin e Dukagjinit.

Ka theksuar si tipar kryesor: Divizioni I Sulmues i UNÇSH-së, së bashku me forcat partizane kosovare e maqedonase, me anë të sulmit çliruan qytetin e Dibrës, më 3 shtator 1944. Në vjeshtën e vitit 1944 treva e Kosovës merre rëndësi ushtarake të veçantë për ushtrinë gjermane. Ka theksuar se Kosova, duke qenë në qendër të Ballkanit, kishte rrugët më të shkurtra që të çonin drejt Europës. Nëpërmjet Kosovës kalonin rrugë kryesore, që shërbenin për të tërhequr forcat gjermane nga Greqia, Maqedonia, për të dalë në Bosnje e në Kroaci. Afrimi i Ushtrisë së Kuqe në krahun jugor të Ballkanit, si dhe sulmet që i jepnin Vermahtit partizanët shqiptarë, jugosllavë e grekë, vunë në rrezik rrethimin dhe asgjësimin e rreth 300 mijë nazistëve.

Ka nxjerrë në dukje se njësitë e UNÇSH-së, kishin në vëmendje bashkëveprim me repartet e njësitë partizane kosovare e të përkrahura nga populli, ndonëse mësynin në një front të gjerë dhe kundër një armiku që kishte epërsi në forca dhe sidomos në teknikë luftarake, duke kaluar nga sukseset e shkallës taktike në ato operative, me luftime të përgjakshme plotësuan detyrën për çlirimin e Kosovës. Populli i Kosovës i priti me përzemërsi dhe u dha çdo ndihmë luftëtarëve të brigadave partizane shqiptare. Brenda një muaji efektiv i brigadave të ushtrisë partizane shqiptare që vepronin në Kosovë, u dyfishua me vullnetarë kosovarë. Një faktor vendimtar për arritjen e sukseseve në luftimet që zhvilluan forcat partizane në Kosovë ishte ndërgjegjia e lartë, besimi në fitore, fryma e atdhetarizmit dhe e internacionalizmit, rreptësia ndaj armikut dhe papajtueshmëria me çdo shfaqje nacionalizmi e shovinizmi. Këto virtyte të partizanëve shqiptarë ngjallën te populli kosovar dashurinë për UNÇSH-n. Në këtë kohë mijëra luftëtarë të kësaj krahine të moçme shqiptare, vërshuan për të formuar e forcuar Brigadat I, II, III, IV, V, VI, VII dhe VIII partizane kosovare. Numri i përgjithshëm i partizanëve kosovarë, në pranverën e vitit 1945, arriti në më shumë se 53.000 djem e vajza. Këto brigada, si dhe partizanët kosovarë, që bënin pjesë në brigadat shqiptare dhe jugosllave, luftuan me trimëri kundër pushtuesve dhe tradhtarëve vendas, duke dhënë një ndihmesë të çmueshme në luftën antifashiste për çlirimin e popujve të Jugosllavisë. Faktor tjetër i rëndësishëm për arritjen e suksesit në operacionin mësimor të njëjësive shqiptare për çlirimin e Kosovës ishte dhe taktika e zhdërvjelltë në veprimet luftarake. Mbajtja e nismës në veprimet luftarake, goditjet e shpejta, të befasishme e të njëpasnjëshme, bënë që forcat partizane të kryenin detyrat luftarake me sukses. Duke manovruar me zgjuarsi për të asgjësuar trupat gjermane dhe mercenare sa në një drejtim në një drejtim tjetër, armiku u godit në ato objekte, nga marrja e të cilave u shkatërrua gjithë sistemi i mbrojtjes së tij. Këto theksonte në përfundim të studimit pedagogu Avni Hajro, tregojnë se UNÇSH-ja kishte fituar një përvojë të madhe në fushën e artit ushtarak.

Lamtumira në tokën e bekuar...

I gjendur për disa vite pranë fëmijëve, pedagogu dhe doktori i shkencave ushtarake shqiptare, vitet e fundit i kaloi në SHBA. Pedagogu që zotëronte gjuhën gjermane si dhe angleze, nga Amerika ndiqte vazhdimisht problemet ushtarake. Sa ishte në Shqipëri shkroi mjaft artikuj në shtypin ushtarak për historinë ushtarake. Një pjesë e materialeve të Tij të botuara në libra studiohen në akademinë tonë ushtarake. Avni Hajro doli në rezervë me gradën ushtarake të “nënkolonelit”. Gjithashtu ai kishte dhe mjaft vlerësime pozitive për punën në vite, si dhe ishte dekoruar me Medaljet e “Shërbimit Ushtarak” dhe “Për shërbime të veçanta”. Me këtë përkushtim në jetë të pedagogut Avni Hajro, iu dha lamtumira e fundit në tokën e bekuar...

Kontaktoni

NUMRAT E REKRUTIMIT NEPER RRETHE

The image features a woman in a military uniform on the left, looking towards the right. On the right side, there is a map of Albania with lines connecting various regions to their respective recruitment numbers. The numbers are listed in a vertical column next to the map.

Rrethë	Numri
SHKODËR	068 233 4681
KUKËS	068 209 8572
DIBËR	068 336 6108
LEZHË	067 580 0466
DURRËS	069 290 0053
TIRANË	068 672 1576
ELBASAN	068 806 6385
FIER	069 224 1289
BERAT	069 253 4025
KORÇË	0673762747
GJIROKASTËR	0697352024
VLORË	069 253 6102

MINISTRIA E MBROJTJES

Filluan regjistrimet e kandidatëve për ushtarë/detarë aktivë në FA, për periudhën 07 shkurt - 12 prill 2024 sipas rajoneve.

Kuota: 390 kandidatë

Arsimi: Të ketë kryer minimumi arsimin 9-vjeçar brenda ose jashtë vendit, të ekuivalentuar nga Ministria e Arsimit dhe Sportit.

Afati për dorëzimin e dokumentacionit është deri më 12 prill 2024.

<https://www.mod.gov.al/newsroom-2/njoftime/6328>